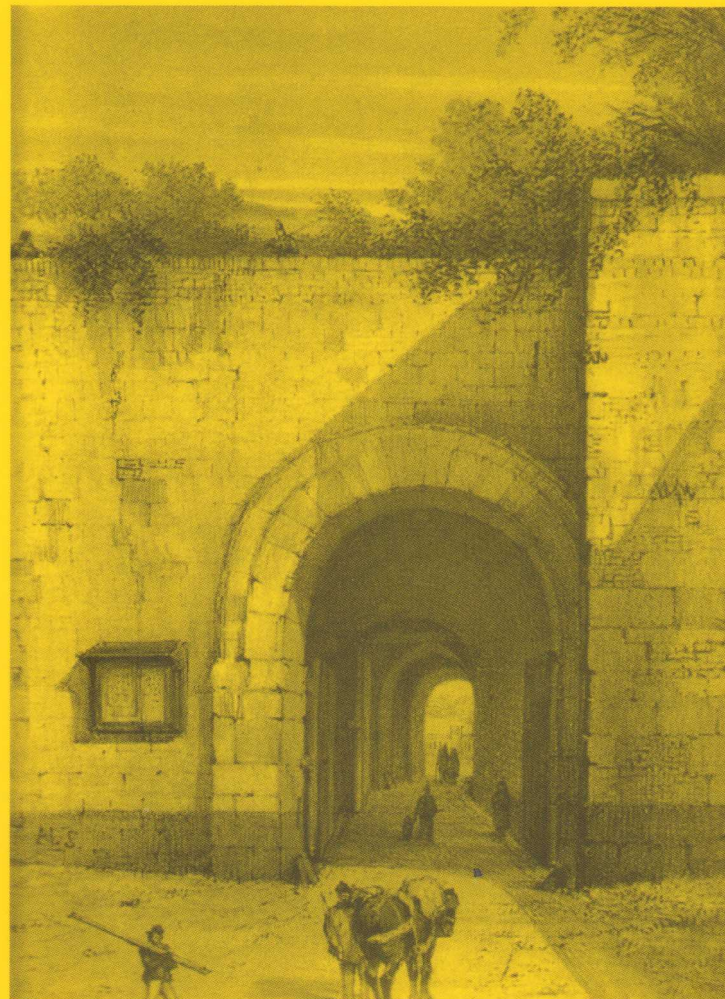
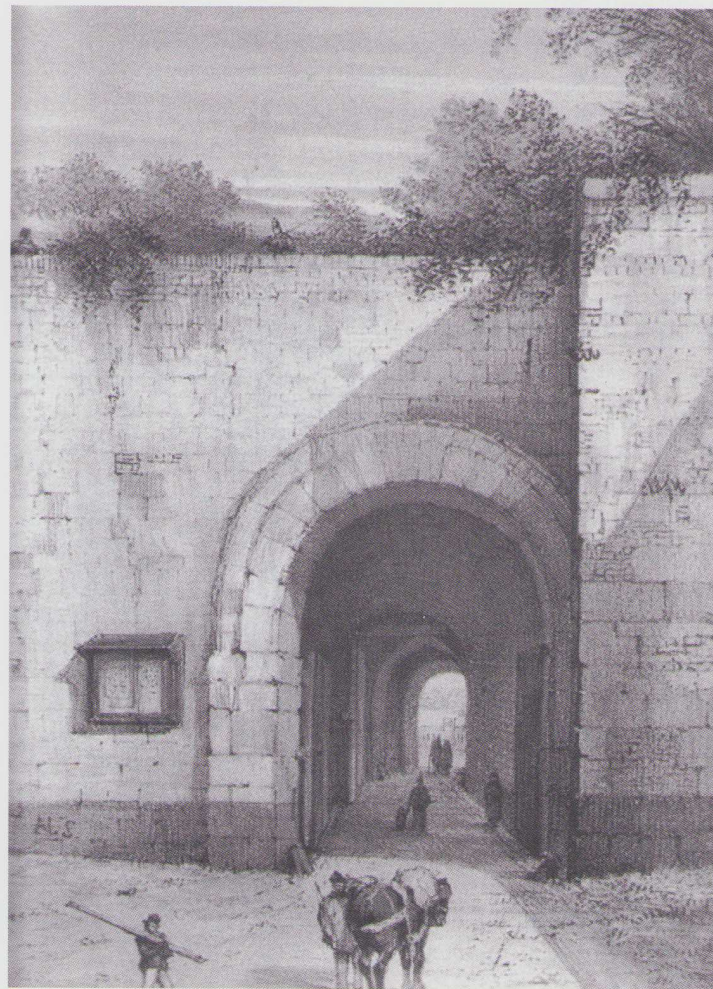

DE GESCHIEDENIS
VAN BOSCHPOORT
VAN HOCHTERPOORT TOT
BOSCHPOORT

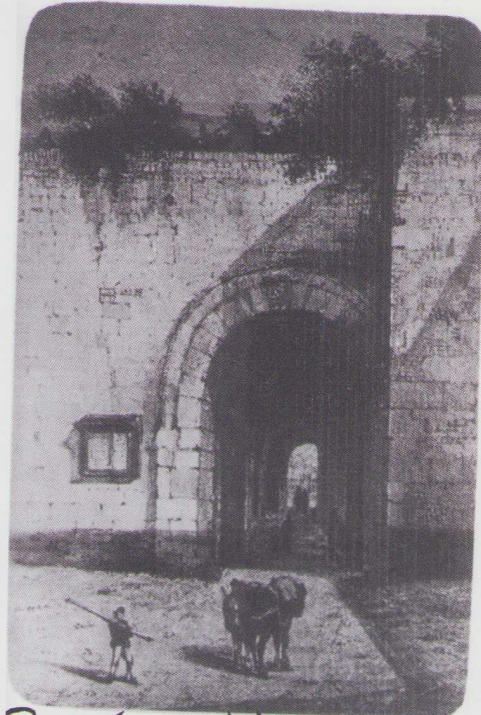

DE GESCHIEDENIS
VAN BOSCHPOORT
VAN HOCHTERPOORT TOT
BOSCHPOORT

Inhoudsopgave.

1. Inleiding.
2. De Maas - 300.00 jaar geleden.
3. Eburonen - Romeinen.
4. De Abdij van Hocht.
5. De slag bij Lafelt.
6. Zuid-Willemsvaart
7. Spoorlijn Aken-Maastricht-Hasselt.
8. Grote veranderingen.
9. Oud-Vroenhoven.
10. De houten aap
11. Sint Alphonsusschool.
12. Woningbouw.
13. De industrie.
14. Art nouveau.
15. Het boerenleven in het Bosscherveld.
16. De laatste winkel in Boschpoort.
17. Sint Hubertusparochie.
18. RKBFC.
19. Fanfare Sint Hubertus.

Boschpoort binnenzijde

1. INLEIDING.

Toen mij gevraagd werd om voor 'De Blikopener' een historische artikelenreeks over Boschpoort te starten, ben ik eerst mijn eigen boeken over Maastricht en Limburg gaan napluizen op gegevens

over deze wijk. Veel leverde dit niet op, reden waarom ik naar het Stadsarchief en de bibliotheek ben gegaan om daar hetzelfde te doen. Het resultaat was even teleurstellend. Los van wat snippers in kranten, boeken en tijdschriften is er weinig over Boschpoort verschenen. Verwonderlijk als je bedenkt dat dit gebied een rijke geschiedenis achter de rug heeft.

Op de plaats van de Belvédèregroeve woonden 300.00 jaar geleden reeds mensen. Vanaf het begin van onze jaartelling was het een buiten het castellum- of stadsmuren gelegen landbouwgebied dat in tijden van belegeringen veranderde in een met loopgraven doorploegd gevechtsterrein. Bij de aanleg van de Zuid-Willemsvaart rond 1825 begon er wat meer leven in de brouwerij te komen. Als gevolg van de aanwezigheid van klei verschenen er op verschillende plaatsen steenfabrieken, die nadat de beschikbare voorraad grondstoffen uitgeput was ook weer verdwenen. Naarmate er meer economische activiteiten plaatsvonden nam ook de bewoning toe, waarna er vervolgens een kerk gebouwd werd en er een heuse woonwijk ontstond. De Bosscherweg, vroeger de 'Oude Smeermaeserweg' geheten was voor velen de belangrijkste verbindingroute tussen Smeermaas en Maastricht. Rond 1900 ook geen ongevaarlijke route getuige het advies dat de mensen kregen die van Smeermaas naar Maastricht en andersom togen –natuurlijk te voet– zoveel mogelijk in het midden van de weg te lopen. Zo kon je vooral als het donker was tijdig zien of er zich achter de bomen mensen met minder goede bedoelingen verschuilden. Je liep nogal eens het risico beroofd te worden.

2. DE MAAS -300.00 JAAR GELEDEN- 'HOMO BELVÉDÈRIENSIS'

Terwijl grote delen van Nederland zich nog onder de zeespiegel bevonden, leefden hier aan de Maas reeds mensen. De Sint Pietersberg slaat wat menselijke aanwezigheid betreft alle plaatselijke records aangezien hier een stenen vuistbijl gevonden is waarvan het gebruik gedateerd is op ca 400.00 jaar geleden.

Dankzij de steenfabriek 'Belvédère' (1898), destijds aan de Sandersweg gelegen, weten we dat hier in de directe omgeving aan de Maas, zij het 'wat' later, ook mensen leefden. Bij het afgraven van leem voor de baksteenproductie kwamen er tanden, beenderen en vuurstenen werktuigen aan de oppervlakte. Onderzoek toonde aan dat het hier ging om fossiele overblijfselen van olifanten, paarden, neushoorns, herten en reeën, die hier grof geschat 300.00 jaar geleden geleefd hebben. Alhoewel er geen menselijke beenderen gevonden werden, toonde de vondst van bewerkte vuurstenen aan dat hier in dezelfde periode ook mensen leefden. In vaktermen spreken we hier over een vroeg paleolithische nederzetting.

Paleolithisch wil zeggen daterend uit het oudere steentijdperk (700.000 tot 10.000 jaar geleden). Het menstype waarvan hier sprake is wordt aangeduid als een 'Pré Neanderthaler', de Neanderthaler leefde zo'n 120.000 jaar geleden. De naam is afkomstig van menselijke beenderen die gevonden zijn in het dal van de Neander bij Düsseldorf. Aan de hand van sluitpatronen op de tanden heeft men kunnen vaststellen dat het een vlees- en planteneter geweest is. Even terug naar onze 'Belvédèriensis', het was hier in die tijd (300.000 jaar geleden) kennelijk goed toeven. De temperatuur was aangenaam, zo'n

18 graden in de zomer en er was voedsel voorhanden.

De Neander

De reeds genoemde diersoorten kwamen aan de Maas drinken en waren daardoor een prooi voor de jagers. Verder was er riviervis en waren er appels, noten en paddenstoelen. Hoe lang de periode dat ze hier geleefd hebben geduurd heeft, weten we niet. Het waren jagers die mogelijk ook elders verblijfplaatsen hadden en hier kwamen om voedsel te verzamelen. Verder naar het zuiden, o.a. langs de Maas, waren grotten die vooral in de winter heel geschikt waren voor bewoning.

Bij recent archeologisch onderzoek in de Belvédèregroeve werden duizenden vuurstenen voorwerpen gevonden. De techniek om van ruwe stukken vuursteen kleine scherpe mesvormige stukken af te splitsen is later volledig verloren gegaan. De behendigste beeldhouwers hebben in onze tijd nog geprobeerd hetzelfde te doen, doch erg succesvol waren deze pogingen niet. Met behulp van de in de groeve gevonden resten heeft men wel een vuurstenen knol kunnen reconstrueren, waardoor zichtbaar werd hoe zo'n steen opgesplitst werd. Ongeveer 120.000 jaar geleden begon de laatste ijstijd die tot ca. 10.000 jaar geleden geduurd heeft. Door vondsten in de beide Limburgen weten we dat er hier steeds mensen geleefd hebben.

Toen het hier 10.000 jaar geleden weer warmer begon te worden rukten mensen uit het zuiden op en kwamen in de plaats van de Neanderthalers. Ook zij gebruikten vuurstenen gereedschappen. Deze zuiderlingen die van het Middellandse zeegebied kwamen waren al echte landbouwers en importeerden in het Maasdal de techniek om vruchtbare gronden te bewerken en er eetbare gewassen op te kweken.

De Maas

3. EBURONEN.

Omstreeks 500 v. Chr. begon de grote Volksverhuizing die met de komst van de Romeinen stagneerde en die na hun vertrek omstreeks 400 n. Chr. weer door zou gaan. Hele volksstammen werden van hun plaats verdreven. Zowat heel Europa kwam in beweging. De Kelten die hier woonden hadden reeds wegen aangelegd en maakten gebruik van de gemakkelijke overgang aan de Maas. Op de Dousberg zou een Keltisch heiligdom, vermoedelijk een offerplaats, gelegen hebben. De Kelten werden verdreven door de uit het Oosten oprukkende Germaanse stam, de Eburonen. Het standbeeld van Ambiorix op de markt van Tongeren doet nog denken aan één van hun belangrijkste aanvoerders.

De komst van de Romeinen betekende hun einde. Nadat ze op listige wijze een Romeins leger van ca. 5000 man in de val lokten en in de pan hakten, werden ze niet lang daarna door Julius Caesar zo goed als uitgeroeid.

ROMEINEN.

Maastricht werd door de Romeinen gezien als plaats waar je gemakkelijk de Maas over kon. Tot aan de Noordzee was er geen enkele plaats waar je dit nog kon. Om ook in de winter de rivier over te kunnen werd er een brug gebouwd.

De naam Maastricht is trouwens afkomstig van de Romeinse naam Mosae Trajectum, hetgeen 'Maasovergang' betekent. Bij de aanleg van hun wegen hielden de Romeinen rekening met weersomstandigheden. Bij hoogwater moesten de wegen evengoed begaanbaar zijn. De Romeinse snelweg lag dan ook meestal op hoger gelegen delen langs de rivier.

Maastricht was een belangrijke schakel in de Oost-West verbinding. Alle verkeer van Bavaria naar Keulen en van Keulen naar Nijmegen liep over Maastricht. Groot was de stad niet. Tongeren was bijvoorbeeld vele malen groter.

Het rijke en vruchtbare Haspengouw was heel belangrijk voor de voedselproductie voor het Romeinse leger. (Het is pas na de gemeentelijke herindeling rond 1980 dat Tongeren groter werd dan in de Romeinse tijd.)

De Romeinse weg naar het Noorden liep gedeeltelijke parallel aan de Brusselseweg. De Postbaan, gedeeltelijk lopend links en rechts van de Brusselseweg, ligt op de plaats van de Romeinse weg die in Smeermaas doorgaat tegenover het oude douanekantoor en daar nog de naam draagt 'Oude Heirbaan'. Bij laagwater had je vanaf het centrum van de stad ook een verbinding naar deze weg. Hij vervolgde de Boschstraat, ging vervolgens dwars door het huidige Boschpoort, liep een tijdje parallel aan de Zuid-Willemsvaart en sloot aan op de hierboven vermelde Romeinse weg tegenover het douanekantoor aan de Brusselseweg.

Bij graafwerkzaamheden in verband met het Maasmarktproject werden op de Boschstraat restanten van deze weg teruggevonden.

In de 4^e eeuw hielden de Romeinen het hier voor bekeken. Ze togen terug naar Italië en Germaanse stammen vestigden zich opnieuw in deze streken.

Een Romeins badolie flesje

Een Romeinse munt

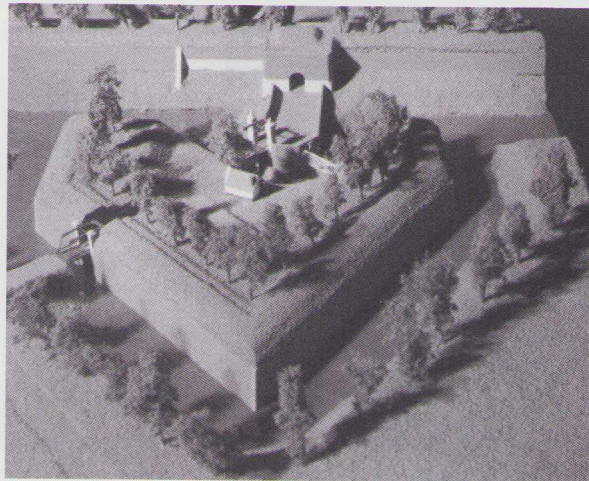
4. DE ABDIJ VAN HOCHT

In de 13^e eeuw werd de eerste omwalling rond de stad aangelegd. Aan de Noordkant liep deze wal van de Kleine Gracht dwars over de huidige markt door naar de Grote Gracht. Halverwege de markt lag de Hochterpoort. In Hocht, gelegen in Smeermaas tussen Zuid-Willemsvaart en verbindingskanaal met het Albertkanaal, lag al sinds 1185 een Cisterciënzerabdij. (De monniken vertrokken trouwens al vrij snel om vervolgens in 1217 de abdij van Val-Dieu te stichten.)

Hocht was voor de stad toen het belangrijkste object aan de noordkant, reden waarom er een poort en een straat naar genoemd werd. In de 14^e eeuw kreeg Maastricht haar 2^e omwalling. Deze omwalling zou zo'n 600 jaar de grens van de stad zijn. De Hochterpoort of Boschpoort kwam toen aan het einde van de Hochterstraat of Boschstraat te staan. Door het steeds belangrijker worden van 's-Hertogenbosch werd de naam Hochterpoort na ± 1660 vervangen door Boschpoort. Het huidige gebied van de Boschpoort werd belangrijk bij belegeringen van de stad. Het vervelende hiervan was dat bij oorlogsdreiging alles wat het zicht vanuit de stad belemmerde gesloopt moest worden. Tijdelijk werd het een slagveld doorploegt met loopgraven.

Veldzijde van de Boschpoort op de maquette.

Het muizengaatje (beter een lieveheersbeestjespoortje, iets groters past er op de maquette niet door) was in de zeventiende eeuw beveiligd met een imposant vestingwerk, het poortravelijn. Poort en ravelijn werden vrijwel meteen na 1867 gesloopt.

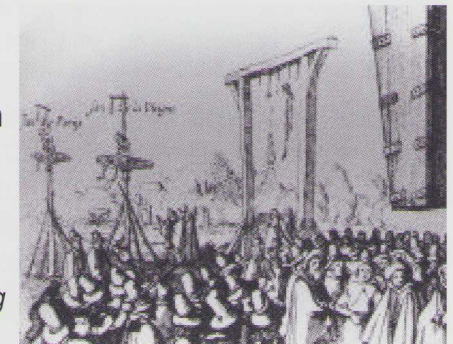
Gravure uit 1634

Het huidige gebied van Boschpoort en Bosscherveld ten tijde van de belegering door Frederic Hendrik in 1632. Rechts van het "Hangdiefs Hofken" (onder de Maas in het midden) zijn de galg en het rad zichtbaar. De belegeraars hebben bij Smeermaas een schipbrug gebouwd. Zo kunnen ze de stad ook aan de ander kant van de Maas aanpakken. Goed zichtbaar is de weg die vanuit de Boschpoort naar de Maas liep en vervolgens de Maas volgde richting Smeermaas.

HANGDIEFS HOFKEN

Op economisch gebied waren het de boeren en de steenbakkers (15^e eeuw) die hier actief waren. De van maasklei gemaakte bakstenen waren van een topkwaliteit. Verder lagen er wijngaarden op de helling van de Caberg die toen nog doorliep tot aan de Maas. Door de aanleg van de Zuid-Willemsvaart begin 19^e eeuw werd er een stuk van afgegraven. Vlakbij de vestingwerken aan de Maas lag het 'galgenveldje' waar de galg en het rad stonden. Een reeds lang geleden verdwenen boerderij die hier niet ver vandaan stond kreeg de naam 'Hangdiefshofken'.

De galg

5. DE SLAG BIJ LAFELT

De Fransen waren er altijd al op gebrand de sterke vesting Maastricht in hun bezit te krijgen. Lodewijk de XIV lukte het in 1673 de stad te veroveren. Aangezien de stad zich overgegeven had, mocht het Staatse garnizoen de stad eervol verlaten. Via de weg van de Boschpoort naar Smeermaas vertrok het garnizoen "in volle wapenrusting met wapperende vaandels en trommelslag, met zich voerende 2 kanonnen en een mortier naar 's Hertogenbosch, midden door de ruitrij der Franschen, welke in twee vleugels verdeeld was van de Boschpoort tot aan Smeermaas" vermeldde een oude kroniek. Vijf jaar later bij de Vrede van Nijmegen werden de Fransen gedwongen de stad prijs te geven.

Zijn opvolger Lodewijk de XV lukte het in 1748 na de beroemde Slag bij Lafelt (bij Vlijtingen) de stad in zijn bezit te krijgen. De geallieerden stonden hier met ca 68.000 man tegenover de Fransen die de beschikking hadden over ca 79.000 man. Buiten de Boschpoort was een deel van het gebied onder water gezet. De Fransen die hun hoofdaanval op de Noordkant van de stad richtten, zaten met hun

zigzagsgewijs aangelegde naderingsloopgraven tot vlakbij deze grachten. Zo'n 10 maanden duurde het beleg. Ondanks gigantische verliezen wonnen de Fransen. Als je heden ten dage, nadat de velden omgeploegd zijn, tussen de velden in Lafelt gaat wandelen, vind je met een beetje geluk nog ronde loden musketkogels met een doorsnede van ca 8 mm.

Ze zijn er toentertijd met zo'n grote hoeveelheden afgeschoten dat ze ieder jaar bij het ploegen weer tevoorschijn komen. Lang mocht Lodewijk de XV niet blijven. Na de Vrede van Aken nauwelijks een jaar later moesten de Fransen de stad weer verlaten. Op 3 februari 1749 had Maastricht weer een Staats garnizoen.

DE FRANSE REVOLUTIE

In 1793 was het wéér prijs. In Frankrijk was in 1789 de revolutie uitgebroken. 4 jaar later stonden de Republikeinse legers voor de poorten van de stad. In november 1794 slaagden ze erin de stad te veroveren. Ook nu weer was het vooral de Noordkant van de stad die het moest ontgelden. Onder andere De Nieuwe Biezen, een vestiging van de Ridders van de Duitse Orde uit Alden Biezen (bij Bilzen) en de Anthonietenkerk werden verwoest.

Nu zouden de Fransen langer blijven. Gedurende deze periode werd de basis gelegd voor de nieuwe infrastructuur van het Bosscherveld. Ten behoeve van het Canal du Nord dat de Fransen wilden aanleggen om de Rijn met de Schelde te verbinden, werd er een voedingskanaal gegraven dat van Hocht bij Smeermaas naar Lozen bij Weert liep. Dit kanaal zou later in de Hollandse tijd dienen als basis voor de Zuid-Willemsvaart. Het Bosscherveld zou hierdoor in tweeën gesneden worden. Het westelijke deel zou zich ontwikkelen tot het eerste buiten de stad gelegen industrieterrein terwijl het oostelijke deel meer voor bewoning ging dienen. In mei 1814 vertrokken de Fransen om er tenminste als bezettingsmacht nooit meer terug te keren.

Zuid-Willemsvaart

6. ZUID-WILLEMSVAART

Napoleon zag wel iets in een kanaalverbinding tussen de Schelde en de Rijn. Het 'Canal du Nord' zou van Neuss bij Düsseldorf via Venlo over Lozen richting Antwerpen moeten lopen. In 1804 begonnen de werkzaamheden.

Om het kanaal van water te voorzien was er een verbinding met de Maas nodig. Rekening houdend met de hoogteverschillen van de Maas was Hocht bij Smeermaas de beste plaats van waaruit dit kon gebeuren. Het 42 km lange en 4 meter brede voedingskanaal kwam in 1809 gereed. In 1810 hielden de Fransen het voor wat het 'Canal du Nord' betreft voor bekeken. Door staatkundige verschuivingen stond een verbinding tussen de Rijn en de Schelde niet meer op het prioriteitenlijstje.

WILLEM I

Na het vertrek van de Fransen nam Willem I het idee over. Het reeds bestaande voedingskanaal werd verbreed en uitgediept tot 2 meter. Diep genoeg voor de platte boten die toen in gebruik waren en geschikt voor schepen tot 400 ton. Het kanaal werd van Hocht naar Maastricht doorgetrokken. Dit was geen eenvoudige zaak. Maastricht was immers nog een vestingstad. Het kanaal was trouwens in eerste instantie bedoeld als militaire transportroute. Men wilde het eventuele belegers niet te gemakkelijk maken; reden waarom er bij de Boschpoort 3 tunnels aangelegd werden. De tunnel die thans nog onder de Bosscherweg doorloopt is hier een restant van. Er was heel wat manoeuvreerkunst nodig om Maastricht via deze tunnels te verlaten of te bereiken.

BOTTERESSEN

Niet alleen Hollandse polderjongens hielpen mee bij het graven, maar ook zo'n 600 Maastrichtse en Luikse vrouwen. Botteressen (laarzendraagsters) werden ze genoemd. IJzersterke vrouwen die de zware manden met grond op hun rug droegen. Op 24 augustus 1826 werd het kanaal feestelijk geopend. Het Bosscherveld was nu definitief in tweeën gesplitst. Het oostelijke deel zou zich ontwikkelen tot woongebied en het westelijke tot industriegebied. Door de aanleg van het kanaal won Bosscherveld aan belang. Hier lagen voor het vertier van Maastrichtenaren en soldaten van oudsher al herbergen en cafés. Nu kwamen er brug- en sluiswachterwoningen bij. Ook de Hollandse kanaalbouwers kregen er een stek. Hun noodwoningen die ten noorden van het huidige voedingskanaal lagen, hebben er bijna 100 jaar dienst gedaan. De wijk werd de 'Hollandse Hoek' genoemd.

BELGISCHE OPSTAND.

Door de Belgische opstand in 1830 werd het nog even spannend rond de stad. België werd zelfstandig en kreeg ook Nederlands Limburg erbij. Van de vestingsteden Maastricht en Venlo wilde Nederland geen afstand doen. Het kanaal was hierdoor een aantal jaren onbruikbaar. In 1840 werd Oost-Limburg weer bij Nederland gevoegd. De Zuid-Willemsvaart kon een paar jaar eerder al weer gebruikt worden.

PRIS D'EAU-RIGOLE-VOEDINGSKANAAL

Het voedingskanaal in Hocht dat in de Franse tijd maar ook daarna "pris d'eau" of "rigole" genoemd werd en als basis diende voor de Zuid-Willemsvaart, zorgde nog voor heel wat problemen. Nadat België zelfstandig geworden was (1830) en oostelijk Limburg weer bij Nederland gevoegd was (1839), liepen 43 km van het kanaal door België. De Belgen hadden het in de beginperiode liever over de "Vaart van Maastricht naar Den Bosch" dan over de "Zuid-Willemsvaart".

De beruchte 'prise d'eau' bij Hocht waar het Kempisch kanaal van Maaswater werd voorzien. De aftapping in 1845 leidde tot een rel met Nederland

Later trok dit wel bij en noemden ze het kanaal bij zijn originele naam. Toen de Belgen de Kempen gingen ontginnen, gebruikten ze (Maas)water uit het kanaal voor irrigatiedoeleinden. Ook werden er nieuwe kanalen bij gegraven die eveneens van Maaswater voorzien werden. Het gevolg was dat de Maas grote delen van het jaar onbevaarbaar was. Door de enorme aftappingen van Maaswater was de stroming in het kanaal vaak zo sterk, dat schippers extra paarden moesten inzetten om hun boten naar het Zuiden te krijgen.

MAASTRACHTAAT

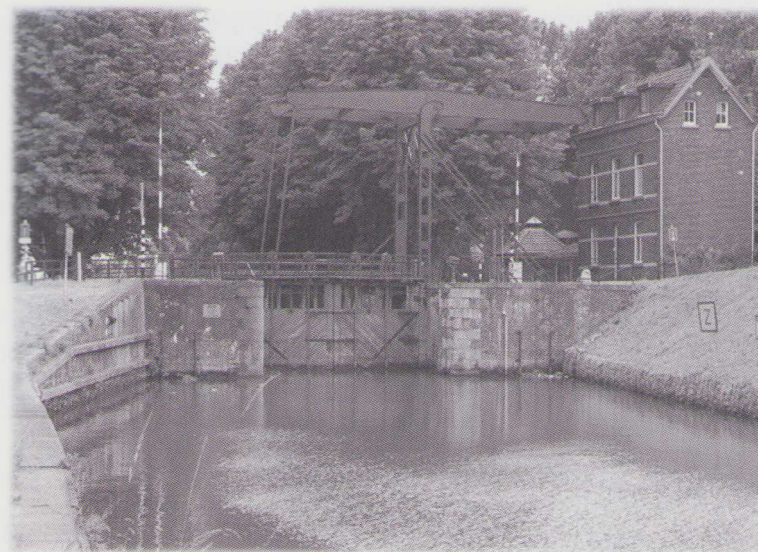
In 1863 werd er dan ook een verdrag met België afgesloten, het zg. "Maastractaat". Hierin werd afgesproken dat:

- * Het voedingskanaal bij Hocht dicht moest en er bij Maastricht een nieuw kanaal moest komen;
- * Hoeveel water de Belgen mochten aftappen;
- * Sluis 19 bij Hocht (Smeermaas) naar Maastricht verplaatst moest worden.

In 1864 werd er voor rekening van beide landen aan de Bosscherweg een nieuw voedingskanaal gegraven. Op de sluitsteen boven de duiker van dit kanaal staat het jaartal 1867 vermeld. In dat jaar zal het in gebruik genomen zijn.

SLUIS NR. 19

De oude sluis bij Hocht werd in 1863 opgeheven en verplaatst naar de Bosscherweg in Maastricht. In 1929 kreeg het nog een opknopbeurt en werden de sluisdeuren en de brug vernieuwd. Ten behoeve van de recreatieschepen heeft hij enkele jaren Geleden een grondige opknopbeurt gekregen. Door deze restauratie is het mogelijk het hele complex eens goed te bekijken. Op de bodem zie je een mooie gemetselde vloer die afgezet is met op maat gekapte hardstenen randen. Aan de voor- en achterkant van de sluis zie je gangenstelsels die ervoor zorgen dat het water snel de sluisbak in en uit kon. De oude gietijzeren bedieningsinstallatie van de brug is gedemonteerd en komt hopelijk na de restauratie weer terug. De installatie voor het openen en sluiten van de kolken staat er nog. Toen de sluis droogstond was er aan de noordkant bij het trapje aan de kant van de sluiswachterwoning een hardstenen maatsteen zichtbaar geworden waarop twee pijnniveaus aangegeven zijn, nl. 40.80 en 40.60 (Amsterdams Pijl). De door het water uitgebeten rand liet zien dat het water meestal op de hoogte van 40.70 AP gestaan heeft. De hoogte van de Maas voor de stuw is 44. 20 AP, dus zo'n 3.50 meter hoger.

Sluis 19

UNIEK

Het hele sluiscomplex is uniek doordat het nog zo compleet is. Een dubbele sluiswachterwoning die vóór de bouw van de brugwachterwoning waarschijnlijk diende voor de huisvesting van de sluis- en de brugwachter, een brugwachterwoning, een ophaalbrug en een weer perfect werkende schutsluis.

7. DE SPOORLIJN AKEN - MAASTRICHT - HASSELT

Amper 20 jaar na de ingebruikname van de Zuid-Willemsvaart werd het Bosscherveld opnieuw opgeschrikt door zware werkzaamheden. De spoorlijn Maastricht – Hasselt – Landen zat er aan te komen. Maastricht had reeds sinds 1853 en spoorverbinding met Aken en nu was België aan de beurt. Een spoorverbinding naar het Noorden was er nog niet. Die kwam er pas in 1859. Dat was de lijn Maastricht – Venlo. De verbinding met Luik dateert van 1861.

Op 1 oktober 1856 werd de lijn geopend. Een jaar later werd station Boschpoort geopend. Het lag bij de Sandersbrug over de Zuid-Willemsvaart aan het begin van de Fort-Willemsweg meteen rechts achter de spoordijk. Dit was het eerste station op Maastrichtse grondgebied want het station aan de andere kant van de Maas lag op grondgebied dat toen nog bij Meerssen hoorde.

SPOORBRUG

Om de verbinding met de lijn Aken Maastricht mogelijk te maken, diende er een spoorbrug over de Maas te komen. Dit soort projecten stuitte in Maastricht nog steeds op grote weerstand van de zijde van het leger. Maastricht was immers nog altijd een vestingstad en zou dit nog tot 1867 blijven. De werkzaamheden mochten geen nadelige invloed op de strategische eigenschappen van de stad hebben. Hoe dan ook, de ijzeren spoorbrug kwam er. Hij was ontworpen door J.A. Kool, ex-kolonel van de Genie en hoofdgenieur van de spoorlijn. Het was de tweede grote ijzeren brug (194 meter lang) die er in Nederland gebouwd werd. Hij was geschikt voor dubbelspoor maar werd niet als zodanig gebruikt.

Later werd er op de plaats van het tweede spoor een voetbrug voor de arbeiders van de nabijgelegen fabrieken aangelegd. De brug heeft dienst gedaan tot het begin van de 2° Wereldoorlog. Toen werd hij door het Nederlandse Leger gedeeltelijk opgeblazen. Dit om het het Duitse leger niet te gemakkelijk te maken. De Duitsers deden hetzelfde tegen het einde van de oorlog. Het Amerikaanse leger zorgde in 1945 voor een noodbrug die in 1957 door de huidige brug vervangen werd.

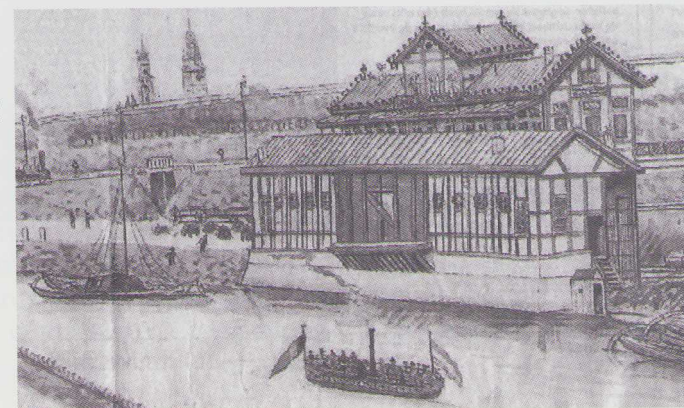
STATION BOSCHPOORT

Het bouwen van zo'n station was alweer vanwege het leger geen gemakkelijke zaak. Er mochten als gevolg van de vestingwet buiten de wallen geen permanente gebouwen neergezet worden. Wel "getimmerten die qua constructie verbrandbaar waren". Station Boschpoort lag een eind van de stad en was moeilijk te bereiken. Een kronkelweg door de vestingsterreinen, een stuk Bosscherweg, de Sandersbrug over de Zuid-Willemsvaart en je stond op het stationsplein. Geen wonder dat er 4 jaar later per dag gemiddeld niet meer dan 28 reizigers op de trein stapten. In 1861 werd het station al opgeheven.

In 1903 kwam er een nieuw station nl. goederenstation Boschpoort gelegen aan de Statensingel. Dit station zou later overgenomen worden door Van Gend & Loos.

Veel foto's van het oude station Boschpoort zijn er niet. Er is een opname uit 1880 waarop je kunt zien dat het een imposant gebouw was.

Het had 3 verdiepingen. Gelijkvloers met de spoordijk was de douaneafdeling.

stationsgebouw

Hieronder één van de zeer zeldzame opnames van het station van Boschpoort.

Het betreft een opname uit ca 1880. Ofschoon het station toen al 19 jaar buiten gebruik was – het werd in 1861 amper 5 jaar na de opening wegens gebrek aan reizigers gesloten – ziet het er nog verrassend goed uit. Mogelijk heeft het na de sluiting een andere bestemming gekregen. Toen het in 1856 geopend werd, was het een van de statigste gebouwen uit de hele omgeving. Buiten wat herbergen aan de Bosscherweg stond hier nog niet veel. De ophaalbrug was er al, maar de sluis kwam pas in 1863.

Station Boschpoort omstreeks 1880. De foto is gemaakt vanaf de zijde van de Bosscherweg vlak bij de waterkant. Als je de situatie nu bekijkt kun je je amper voorstellen dat hier zo'n statig gebouw gelegen heeft. De goederenloods die gelijktijdig met het stationsgebouw langs het kanaal gebouwd is, was ten tijde van de foto al verdwenen. Het kanaal is aan beide zijden van de sluis ten behoeve van ligplaatsen voor de schepen verbreed. Na de sluiting van het Station werd op last van de militaire autoriteiten ook de onderdoorgang onder het spoor afgesloten. Maastricht was nog steeds (tot 1867) een vestingstad waar de militaire autoriteiten het op strategisch vlak voor het zeggen hadden. Wanneer het station gesloopt werd, heb ik niet kunnen achterhalen. Feit is wel dat het vanaf 1900 niet meer op kaarten voorkomt.

De spoorlijn werd tot 1954 gebruikt voor personenvervoer. De bereikbaarheid via het spoor was te beperkt. Busvervoer was veel flexibeler. Het goederenvervoer ging nog door tot de jaren zeventig. Direct na het stilleggen van de lijn gingen al stemmen op om de lijn weer te activeren en ook open te stellen voor personenvervoer. Het is er niet meer van gekomen. Het Nederlandse deel is nog aanwezig zij het grotendeels in deplorabele toestand terwijl over de grens grote delen gesloopt zijn.

Onlangs heeft de papierfabriek Sappi belangstelling voor de spoorlijn getoond. Sappi ziet een spoorverbinding tussen de fabrieken in Lanaken en Maastricht wel zitten.

Spoorbrug over de Maas

8. GROTE VERANDERINGEN

Door de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de spoorlijn Aken – Maastricht – Hasselt was het Bosscherveld een ideale vestigingsplaats voor industrie geworden.

Tegen het einde van de 19^e eeuw druppelde er al wat industrie binnen, maar in de 20^e eeuw zou het gebied van het Bosscherveld pas echt op de schop gaan.

Het industriële deel zou de naam Bosscherveld houden terwijl het gedeelte waar woningen zouden komen de naam Boschpoort kreeg. Zowat het hele beschikbare terrein zou worden volgebouwd. Fabrieken kwamen en gingen, maar woningen kwamen er bij en het werden er alleen maar meer. De 21e eeuw overtreft de voorgaande, want met het plan "Belvédère" gaat het hele gebied nog maar eens op de schop. De industrie zal zo goed als verdwijnen en er komen ca 4000 woningen waarbij je toch al vlug aan tienduizend mensen moet denken. Maar dan zijn we wel zo'n 30 jaar verder.

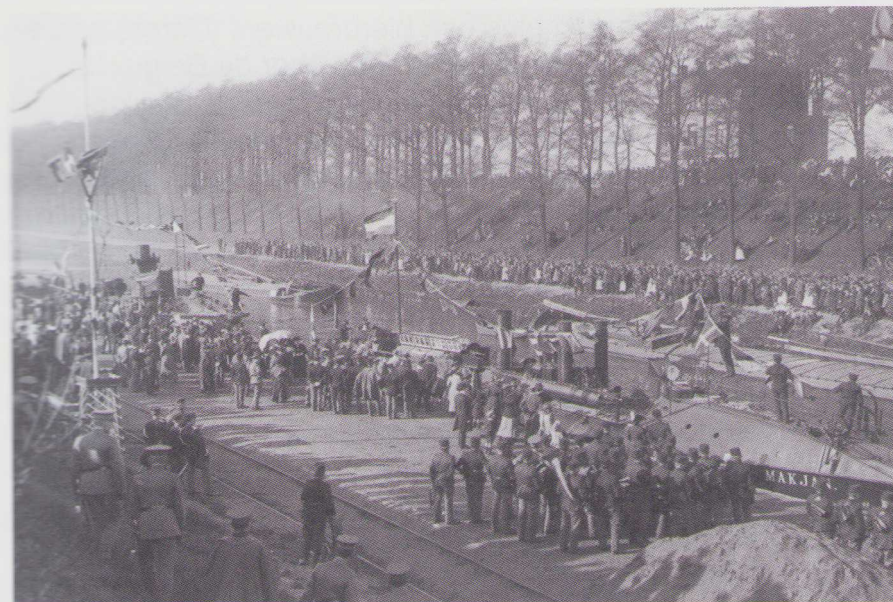
DE EERSTE WERELDOORLOG

Duitsland valt België binnen. Nederland blijft neutraal. Dit heeft tot gevolg dat er 100.000 Belgen naar Nederland vluchten.

Alleen al in Maastricht komen 14.000 Belgische vluchtelingen terecht. Ook het Bosscherveld laat deze oorlog niet onberoerd. Er worden 200 noodwoningen en enige houten keten gebouwd om er vluchtelingen te kunnen huisvesten.

Nadat er in 1915 op bevel van de Duitsers een 180 kilometer lange (van Vaals tot aan de Noordzee) elektrische prikkeldraadversperring - waar 2000 volt op stond - opgericht was, werd het passeren van de grens heel moeilijk. Het werd rustig aan de Bosscherweg/Oude Smeermaeserweg. Tot voor kort was het nog een belangrijke uitvalsroute naar het Noorden en nu zowat doodlopend. Van smokkel, door de oorlog een bloeiende bedrijfstak geworden, kwam ook niet veel meer terecht. Toen er in 1914 2 kanonneerboten van de Marine in de Zuid-Willemsvaart verschenen, lokte dit heel wat nieuwsgierigen. Of het wat te maken had met de 1^e Wereldoorlog valt te betwijfelen.

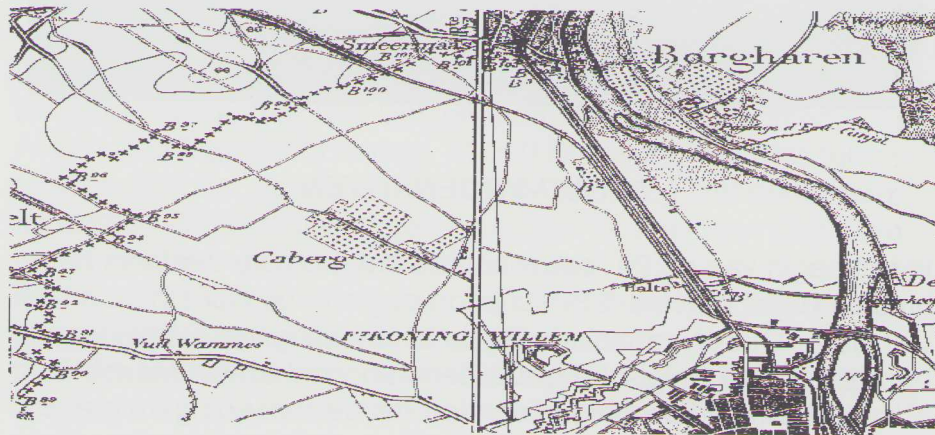
De toen nog moderne forten rond Luik waren nauwelijks een hindernis voor de Duitsers, laat staan een paar kanonneerboten. Op de achtergrond is boven nog net de directeurswoning van de fietssturenfabriek Vernichro zichtbaar.

9. OUD-VROENHOVEN

In het begin van de 20^e eeuw hoorde het grootste deel van het huidige Bosscherveld & Boschpoort nog niet bij Maastricht, maar viel onder Oud-Vroenhoven. Bij de afscheiding van België was bepaald dat de Belgische grens een kanonschot van Maastricht af moest komen. De Belgen vonden dat de omwalling de grens van Maastricht was, de Nederlanders vonden dat de buitenste vestingwerken de grens was, dus de Belgen hadden pech en de grens kwam een eindje verderop te liggen. In het Belgische plan zou het huidige Smeermaas een stukje groter geweest zijn. De huizen die aan het eind van de Bosscherweg liggen zouden er dan nog bij gehoord hebben, iets wat vrij logisch geweest zou zijn aangezien ze voorheen ook bij Smeermaas hoorden. Het

gebied dat tussen de gemeentegrens en de Belgische grens kwam te liggen en liep van Smeermaas tot Wolder kreeg de naam "Oud-Vroenhoven". Het werd in 1920 door Maastricht geannexeerd. In het Bosscherveld, waar al wat fabrieken aanwezig waren, kwam nu ook de woningbouw op gang. Buiten enige cafés en herbergen plus een bierbrouwerij (Ceres) aan de Bosscherweg waren al de noodwoningen voor de Belgische vluchtelingen die op het terrein lagen waar later de Ceylon rubber fabriek zou verrijzen. Tussen het spoor en de papierfabriek had je sinds 1884 de arbeiderswijk Quartier Amélie (genoemd naar de vrouw van Petrus Regout II) liggen. Deze wijk werd tijdens de 2e Wereldoorlog abusievelijk door de geallieerden platgebombardeerd en is later nooit meer opgebouwd. Verder had je er nog de uit de tijd van de aanleg van het kanaal daterende noodwoningen in de "Hollandse Hoek" waar destijds de kanaalgravers in ondergebracht waren. De komst van de Hubertuskerk in 1925 betekende de start van woonwijk de Boschpoort.

Dit kaartje uit 1886 geeft een mooi beeld van hoe het Bosscherveld er ook rond 1900 nog grotendeels uit zag. De Oude Smeermaeserweg begon waar B1 staat en liep recht door naar Smeermaas. Dit was de oude uitvalsweg van de stad naar het Noorden. De Bosscherweg heeft deze functie later overgenomen. Als je het kanaal volgt naar het Noorden zie je bij B2 een landgoed met boomgaard. Dit is de hoeve of villa Belvédère

die vanaf 1898 door de steenfabriek die dezelfde naam aannam opgeslokt zou worden.

De Maas stroomt er nog als vanouds. Pas in de jaren 30 komen er de sluizen, de stuw en de overloop. De cijfers met een B (borne) langs de Belgische grens zijn de genummerde ijzeren grenspalen.

10. DE HOUTEN AAP

Met zowat 1500 inwoners was voor de Boschpoort de tijd rijp geworden eens aan een eigen kerk te gaan denken. Tot 1920 viel dit gebied onder de territoria van de parochies Caberg, St. Matthias en St. Jozef en moesten de inwoners zich voor hun kerkelijke behoeften, afhankelijk van het deel waar zij woonden, wenden tot één van de genoemde parochies. Na de oprichting van de Sint Hubertusparochie in 1920 werd het allemaal wat simpeler.

Alphons Lenders(1877-1931) tot 1920 leraar geschiedenis te Venlo, maakte een opmerkelijke ommekeer in zijn carrière mee. Hij stapte van het onderwijs in de zielzorg en werd in 1921 benoemd tot pastoor van de nieuwe parochie. Een kerk was er wel nog niet maar daarom niet getreurd, aan de andere kant van het kanaal stond de voormalige "Cementsteenfabriek Ed de Ras" leeg. Hier werd een noodkerk gevestigd. Deze kerk kreeg later de bijnaam "De Houten Aap". Waar hij deze naam aan te danken heeft, heb ik niet kunnen achterhalen. Pastoor Alphons Lenders vestigde zijn pastorie in een vroeger café van een scheepsbevrachter aan de Bosscherweg en toog aan het werk. Een gemakkelijke parochie was het zeker niet. Het grootste deel van de inwoners woonde in cementen woningen op het industrieterrein aan de Sandersweg. Het bestond uit tijdens de 1e Wereldoorlog achtergebleven Belgische evacués, nakomelingen van polderjongens die mee gegraven hadden aan de Zuid -Willemsvaart, gezinnen die afkomstig waren uit de beruchte "Bouw van Regout" (een woonkazerne aan de St. Antoniusstraat) en mensen die in de stad nergens meer terecht konden. Al snel - eveneens in 1921- kreeg pastoor Lenders assistentie en wel van de kersverse kapelaan Jan Moorman (1895-1957).

Deze zou zijn hele verdere leven eerst als kapelaan en na de dood van pastoor Lenders in 1931 als pastoor in de Sint Hubertusparochie werkzaam blijven.

SINT HUBERTUSKERK

Met de noodkerk in de oude cementsteenfabriek was het maar behelpen geblazen. Duidelijk was dat er snel een nieuwe kerk moest komen. De financiering hiervan was een groot probleem. In juli 1924 legde de vicaris-generaal van Roermond Mgr. Mannens de eerste steen. De kerk was ontworpen door de Venlose architect ingenieur Jules Kayser. Geen onbekende naam in Maastricht. Zijn vader ontwierp er o.a. de kerk van de Zusters Urselinen aan de Capucijnenstraat, de St. Pieter op de berg en de H. Hartkerk aan de Akenweg. Jules Kayser's stijl wordt omschreven als kubistische art-deco. In 1925 werd afscheid genomen van "De Houten Aap" en kon de nieuwe St. Hubertuskerk betrokken worden. Door geldgebrek was de binnenkant van de kerk nogal sober. Hier zou in de loop der tijd verandering komen. In het begin van de 2e Wereldoorlog kwamen er nieuwe banken, biechtstoelen, een marmeren preekstoel en een nieuw orgel. Thans wordt de kerk versierd door een aantal kunstwerken van bekende Limburgse kunstenaars zoals Eugène Laudy, Charles Eyck, Frans Slijpen, Frans Timmermans e.a.. Het uurwerk in de toren en de luidklok met inscriptie "Alphonsus is mijn naam" dateert uit 1927. Het was een geschenk van de parochie aan pastoor Lenders ter gelegenheid van diens 25-jarig priesterjubileum.

Sint Hubertuskerk

11. SINT ALPHONSUSSCHOOL

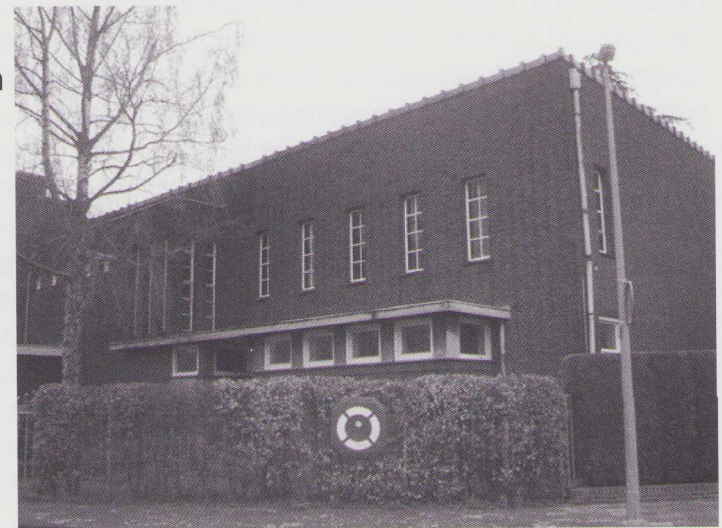
De Boschpoort had nu haar kerk, maar daar hoorde natuurlijk ook nog een school bij. Deze lagere school werd gesticht door Jan Moorman die toen nog kapelaan was. Jules Kayser die ook de kerk had ontworpen, was de architect. De school werd in 1927 in gebruik genomen. Hij lag aan de Oude Smeermaeserweg op nr. 17. In 1964 werd deze weg omgedoopt tot de Pastoor Moormanstraat.

Het was een gemengde school, iets wat voor die tijd uitzonderlijk was. De onderwijzers waren nu eens niet broeders of zusters zoals bij de meeste Maastrichtse scholen het geval was, maar lekenonderwijzers en onderwijzeressen. De directeur was de heer J.F. Shepherd.

De school is gebouwd in een stijl die een variant is op de z.g. Amsterdamse schoolstijl. Kenmerkend voor deze stijl is dat er verschillende soorten baksteen als bouw materiaal gebruikt zijn en dat hier op een speelse wijze mee omgegaan is. Vaak vind je baksteenversieringen langs dakgoten en boven

venster of deuren. De binnenkant van de school is nog grotendeels intact gebleven. De school wordt thans gebruikt als atelierruimte voor kunstenaars.

«Wat? het nieuwe net gescheurd?» riep de Vader verzucht. (blz. 12).

De Gebroeders Yang en de Boksers.

No. 322
Eigendom der
St. Alphonsusschool
Oude Smeetsmaasweg 17
Maastricht

322

DE GEBROEDERS YANG EN DE BOKSERS

Een verhaal over de jongste enlusten in China

Naar het Duitsch van
J. Spillmann, S. J.,

door

KO FLANDERSEN

AVERBODE DRUKKERIJ DER ABDIJ
1 9 3 2

SCHOOLBIBLIOTHEEK

Onlangs trof ik op een vlooiemarkt een boek aan dat behoort heeft tot de bibliotheek van de Alphonsusschool. Het was nummer 322 met als titel "De gebroeders Yang en de boksers" (uit 1932). School- en parochiebibliotheken hadden in die tijd veel boeken die over de missie gingen. De verhalen leken op elkaar. Of het nou over China of Afrika ging steevast was de hoofdrolspeler een missionaris temidden van een wilde en ongeciviliseerde bevolking. Zijn opgave was deze mensen tot het toen nog geheten "enige ware geloof" te brengen. Er was steeds sprake van twee partijen: de goeden waren de missionaris en zijn volgelingen en de slechteriken waren de onwillenden die geen afstand wilden doen van hun eigen geloof. "De gebroeders Yang en de boksers" is hiervan een prachtig voorbeeld.

De Sint Alphonsusschool die in 1922 werd gesticht ging aanvankelijk van start in een noodgebouw. In 1927 kon men een nieuwe school aan de Pastoor Moormanstraat betrekken. De school ontwikkelde zich voorspoedig. Aanwas was er genoeg. In 1936 kwamen er in de Boschpoort 130 nieuwe woningen bij waardoor de school in datzelfde jaar van vier naar zes lokalen ging. De leiding van de school berustte bij het kerkbestuur en bestond uit een drietal mannen uit de wijk. De meeste kinderen gingen in die tijd al vrij snel na de lagere school werken. De Boschpoort diende voornamelijk als arbeidsreservoir voor de rondom liggende fabrieken. Om maar een paar grote te noemen: De Sphinx, de Koninklijke Nederlandse Papierfabriek, de Staalwerken de Maas, het Gemeentelijk Slachthuis, de Steenfabriek Belvédère enz. Er lagen meer dan 50 bedrijven in de directe omgeving dus werk was er genoeg.

De bedrijven zorgden zelf voor een opleiding. Daarbuiten had je in de jaren 50 nog de Levensscholen (voortgekomen uit de Pater Fortisscholen) waar werkende jongeren een halve of hele dag per week vormingsonderwijs konden volgen.

ELCKERLIJG

Eind jaren 60 kwam er in de Alphonsusschool een vernieuwingsproject op gang. De leerkrachten waren niet tevreden over het traditionele onderwijsconcept. Uitgaande van het kind en zijn directe omgeving werd er gekozen voor een ander soort onderwijs. Er werd afgestapt van de gebruikelijke klassenindeling. Er komen op een gegeven moment meerdere leeftijdsgroepen bij elkaar te zitten. Het voordeel hiervan is dat jongere klasgenoten buiten wat de onderwijzer te vertellen heeft ook leren van hun oudere klasgenoten. Een afspiegeling van de gezinssituatie zou je kunnen zeggen, waar ook de jongeren automatisch dingen van de ouderen overnemen.

Dit nieuwe concept blijkt aan te sluiten bij het reeds bestaande zogenaamde Jenaplan-concept. Dit is een schoolmodel voor lager onderwijs dat door de Duitse pedagoog Peter Petersen aan de universiteit van Jena ontwikkeld is.

Zittenblijven komt niet meer voor. Ieder jaar stroomt het oudste deel van de groep door en komt er weer een nieuwe groep jongeren bij. De eerste jaren ligt het accent op spelend leren terwijl tijdens de tweede helft van de schoolperiode de zelfwerkzaamheid van de leerlingen bevorderd wordt. Bij het voortgezet onderwijs blinken leerlingen van Jenaplanscholen vaak uit in zelfstandigheid en komen ook veel mondiger over dan leerlingen uit het traditionele onderwijs.

Eind jaren 70 werd het nog even moeilijk. Alom in den lande werden kleinere scholen gesloten. Er moest meer gecentraliseerd worden. Dankzij het nieuwe concept dat de leerkrachten ontwikkeld hadden, heeft de Boschpoort thans nog steeds een lagere school.

Het oude schoolgebouw voldeed niet meer dus kwam er in 1988 een nieuwe school die thans de naam "Elckerlijc" draagt en verbonden is met de school van dezelfde naam in Daalhof, samen goed voor zo'n 370 leerlingen.

12. WONINGBOUW

De enkele losliggende huizen aan de Oude Smeermaeserweg – later Bosscherweg - buiten beschouwing gelaten, is er vanaf 1823 al sprake van woningbouw voor een grotere groep mensen. Dit waren:

- a) de "Hollandse Hoek" waar mensen gehuisvest werden die betrokken waren bij de aanleg van de Zuid-Willemsvaart,
- b) Het Krèjjedörrep oftewel Quartier Amélie gebouwd voor arbeiders van de Sphinx,
- a) Noodwoningen op het terrein waar later de Bates Cepro zou verrijzen,
- b) Het Boostencomplex, de achter de Bosscherweg 201-235 liggende straten.

De eerste drie wijken zijn er niet meer.

Met het Boosten-complex, dat volgde op de bouw van de Sint Hubertuskerk werd de moderne tijd ingeluid.

Hierna kwamen er flatgebouwen en appartementencomplexen bij.

HOLLANDSE HOEK

Dit was de eerste woonwijk in het gebied dat toen nog het Bosscherveld heette. Het waren eigenlijk noodwoningen die dienden als tijdelijke huisvesting voor de Hollandse polderjongens en de Luikse botteressen die naar Maastricht waren gelokt om mee te helpen bij de aanleg van de Zuid-Willemsvaart 1823/24.

Maastricht was nog een vestingstad waar alles draaide om het garnizoen en waar weinig potentieel aanwezig was voor zo'n gigantische klus als de aanleg van een kanaal. De wijk lag achter de Alphonsusschool op de plaats waar in de jaren 60 de straten met de jachtnamen gebouwd zouden worden.

Het Voedingskanaal was er toen nog niet. Dat zou er pas in 1864 komen. De laatste restanten van deze noodwoningen zouden pas gesloopt worden bij de aanleg van de zojuist genoemde wijk. Het zullen toen zeker niet meer de noodwoningen van de kanaalbouwers geweest zijn.

Onwaarschijnlijk dat noodwoningen het zolang (140 jaar) zouden uithouden. Vermoedelijk zijn ze later vervangen door degelijker stenen huizen.

KRÈJJEDÖRREP

Ter huisvesting van zijn arbeiders bouwde P.A. Regout tussen het spoor en de Fransensingel vlak bij de Maas een woonwijk. De wijk omvatte 60 huizen en kreeg de sjeke naam "Quartier Amélie" (de vrouw van P.A. Regout heette Amélie). De Maastrichtse arbeidersbevolking had het liever over het "Krèjjedörrep" het Maastrichtse woord voor kraaiendorp. Met krèjje of kraaien werden de sintels uit de ovens van de aardewerkfabriek bedoeld waarmee de wegen in deze wijk verhard waren.

Maastrichtenaren beschouwden woonwijken die buiten de oude vesting lagen nog niet echt als erbij horend, vandaar dat deze wijken al vlug de toevoeging dörrep of dorp kregen. Zo heb je in de stad nog het Blouwdörrep (blauw was de kleur van de Katholieken) gelegen aan de Tongerseweg en het Roeidörrep (rood was de kleur van de socialisten) gelegen aan de Franciscus Romanusweg. Het Krèjjedörrep was voor die tijd een comfortabele woonwijk. Waar veel gezinnen in de binnenstad nog huisden in bedompte éénkamerwoningen van huurkazernes, was hier al sprake van woningen met meerdere kamers, tuintjes en voldoende ruimte tussen de huizen. Het woongenot was natuurlijk wel verbonden aan een dienstverband bij Regout. Als dit verbroken werd, kon je oprassen. Het einde van de wijk kwam onverwacht. Op 18 augustus 1944 - amper 3 weken vóór de bevrijding - voerden Amerikaanse bommenwerpers een bombardement uit met als doel de spoorbrug te vernietigen. De gevolgen waren verschrikkelijk. De brug bleef heel, maar het Krèjjedörrep aan de ene kant van de Maas en het Roejdörrep aan de overkant werden zo goed als verwoest. Bijna 100 doden en meer dan 150 gewonden vielen er te betreuren; 1550 mensen werden dakloos. Het Roejdörrep werd na de oorlog weer helemaal heropgebouwd, maar van het Krèjjedörrep maar 11 woningen. Deze hebben er nog tot de

jaren 50 gestaan maar zijn uiteindelijk ten offer gevallen aan de uitbreidingsdrang van de papierfabriek. Zou het bombardement niet plaatsgevonden hebben dan zou de andere huizen zeker hetzelfde lot beschoren geweest zijn.

KRÈJJEDÖRREP – BOMBARDEMENT 18.8.1944

Er is al gesproken over de catastrofale uitwerking van het Amerikaanse vergissingbombardement op vrijdag 18 augustus 1944. Het Krèjjedörrep en

het Roejdörrep werden in as gelegd. De "Limburger Koerier" van 21.8.1944 zet onder de kop "Anglo-Amerikaanse luchtaanval op Maastricht: Reeds 84 doden geborgen en meer dan 150 gewonden".

Ofschoon verschillende publicaties elkaar tegenspreken heeft de meest recente het over 109 doden waarvan 92 burgers en 17 Duitse militairen. De burgerslachtoffers werden begraven op het kerkhof aan de Tongerseweg. De Duitse militairen vermoedelijk op het Duitse oorlogskerkhof in IJsselstein waar de in Nederland gesneuvelde Duitse soldaten (ca 35.000) begraven liggen. De krant van 21.8.1944 meldde dat de Gemeente Maastricht ervoor zou zorgen dat er in het vak waar de Maastrichtse slachtoffers begraven zouden worden een monument zou komen met daarop de namen van alle slachtoffers.

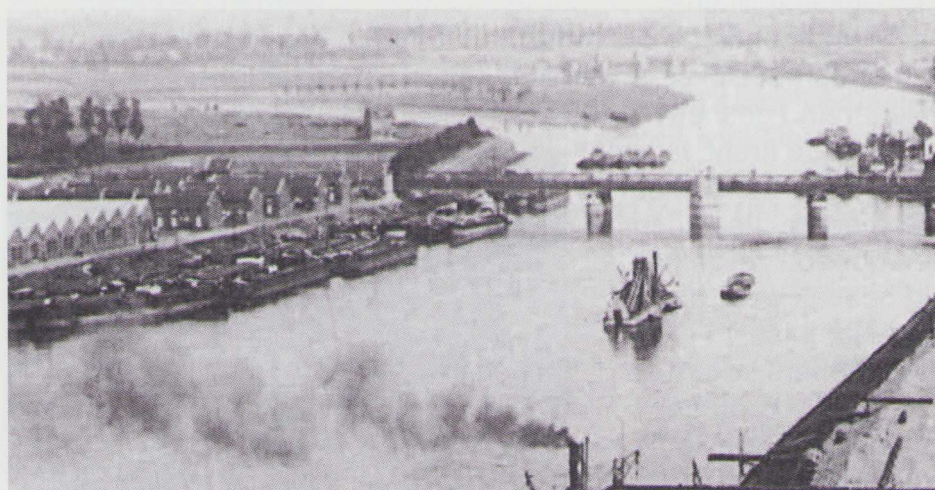

Ik heb vak D op het kerkhof bezocht doch vond er alleen een hardstenen kruis met eronder de vermelding dat het voor de slachtoffers van de oorlog 1940-1945 was. Op een aparte plaat waren tien namen vermeld met de datum 18 augustus 1944. Of er ooit zo'n monument geweest is, heb ik niet kunnen achterhalen.

Het was een moeilijke tijd. Amper 3 weken na het bombardement werden de verantwoordelijken ervoor als bevrijders onthaald en zoals meestal in oorlogstijd: de wandaden van de vijand worden dik in de verf gezet terwijl de fouten aan eigen kant met de mantel der liefde bedekt worden.

Op 8 september vloog de brug overigens toch de lucht in. De terugtrekkende Duitsers probeerden het de geallieerden zo lastig mogelijk te maken.

Op deze in 1931 vanaf de Martinuskerk genomen foto is het Krèjjedörrep links van de spoorbrug nog volledig intact. Op de achtergrond is zeer vaag reeds de in aanbouw zijnde stuw te zien en links achter de spoorbrug de ingang naar het eveneens in aanbouw zijnde sluizencomplex richting Zuid- Willemsvaart en overloop van de Maas.

Na de Hollandse Hoek en het Krèjjedörrep werd er omstreeks 1920 aan de andere kant van het spoor, aan de Sandersweg een derde woonwijk gebouwd. In het kader van de nog niet zo oude woningwet die bepaalde dat de Gemeente de plicht had ervoor te zorgen dat er voldoende woningen waren, verzezen er 203 noodwoningen. Ze waren o.a. bestemd voor de vele vluchtelingen die als gevolg van de Eerste Wereldoorlog in Maastricht waren blijven hangen. Lang hebben de huizen er niet gestaan. Ze stonden er "in afwachting van". Toen zich dan ook een nieuwe wijk aan de Bosscherweg aandiende, stroomden ze snel leeg.

WONINGCOMPLEX BOSCHPOORT (RIJKSMONUMENT SINDS 21.10.1996)

De aanleg van het woningcomplex Boschpoort ook wel Boostencomplex genoemd - naar Alphons Boosten de architect die de wijk in opdracht van Woningbouwvereniging St. Servatius ontwierp - was geen gemakkelijke zaak. Het terrein was voorheen eigendom van de Sphinx geweest. Deze had hier, zoals bijna overal aan deze kant van de stad, zijn fabrieksafval gestort. Steek maar een schop in de grond en je haalt gegarandeerd scherven met de naam Regout boven. Plaatselijk was er sprake van aanstort tot zeven meter diep. Het gevolg hiervan was dat de woningen door de hoge funderingskosten onbetaalbaar dreigden te worden. Het Rijk is toen bijgesprongen. De crisisjaren waren nog in volle gang.

Om de mensen aan het werk te houden, organiseerde de overheid z.g. werkverschaffingsprojecten. Doordat de funderingen in het kader van zo'n project uitgevoerd konden worden, betekende dit een besparing van bijna 80% op de arbeidslonen.

Op 13 oktober 1936 werden de 130 woningen officieel in gebruik genomen. Het ging om 93 normaalwoningen, 22 overgangswoningen en 15 woningen voor grote gezinnen. Er stonden heel wat mensen in de rij voor zo'n woning. Vóór 1 mei 1936 hadden zich al 249 kandidaten aangemeld.

Een klein probleem ontstond nog toen de schoonheidscommissie bepaalde dat alle woningen wit geverfd moesten worden. Alphons Boosten heeft zich hier met hand en tand tegen verzet. Met als argument dat de uitstoot van de omliggende fabrieken de wijk al snel een goor karakter zou geven, kreeg hij gedaan dat de eis verviel.

Achter de Zuid Willemsvaart het Boostencomplex zoals het er in 1943 bij lag. Het huidige aanzicht is nog zo goed als onveranderd. Alleen de villa van bierbrouwer Regout (merk Ceres) rechts op de foto is verdwenen. Aan het kanaal dat heel wat breder lijkt dan nu, worden papierrollen voor Bates Cepro gelost.

Het Woningcomplex Boschpoort of Boostencomplex mag dan wel sinds 1996 in zijn geheel een rijksmonument zijn met daaraan hopelijk gekoppeld een behandeling die een monument toekomt, in de wijk zelf is het aan monumenten niet dik gezaaid.

Eén heb ik er toch kunnen ontdekken en wel in de Henri du Montstraat in de gevel tussen de huisnummers 5 en 3.

MARIACONGRES 1947

Boven een van de voor deze wijk zo karakteristieke venstertjes tussen de voordeuren bevindt zich een ingemetseld beeldhouwwerk voorstellende Maria met kind, geflankeerd door 2 trompetspelende engelen en aan de rechterkant een ster als symbool voor Maria Sterre der Zee. De tekst aan de onderkant "Mariacongres 1947" verwijst naar een groot Mariaspektakel dat van 3 t/m 7 september 1947 in Maastricht plaatsvond. De bedoeling van zo'n Mariacongres, was de Mariaverering onder de aandacht van de mensen te brengen.

Het was nog de tijd van de grote religieuze massaspektakels die zeker in het katholieke Zuiden tienduizenden mensen op de been brachten. Ook in dit geval gonsde de stad van de religieuze activiteiten. Vergelijkbaar met een Heiligdomsvaart stroomden de pelgrims en toeristen toe om deel te nemen of te kijken naar de processies, concerten, openluchtspelen en tentoonstellingen. Ofschoon de katholieke zedenprekers nog een beetje bang waren van film en bioscoop schroomde men niet dit medium nu ook te gebruiken. Omdat buiten O.L.Vrouw Sterre der Zee ook O.L.Vrouw van Fatima in de picture stond, werd er in de bioscoop de Mabi de film "Het lied van Bernadette" vertoond. Deze film, vervaardigd naar een roman van de niet-katholieke schrijver Franz Werfel, werd door de Motion Picture Export Association in Amerika voor een eerste voorstelling in Nederland, ter beschikking gesteld.

HENRI DU MONTSTRAAT

Getuige de foto van de Henri du Montstraat uit 1947 deden de bewoners van deze straat enthousiast mee aan de festiviteiten. De straat werd uitbundig versierd en er werd door de straatbewoners geld ingezameld om er een herinnering aan het Mariacongres mee te financieren.

Dit is het monumentje dat we thans nog kunnen bewonderen.

Na de bouw van het Boostencomplex (1936) werd het een tijdje rustig aan het huizenfront in het Bosscherveld. Fabrieken schoten er als paddenstoelen uit de grond, maar voor woningen zou het nog tot 1960 duren eer de spade weer de grond in ging. De fabrieken deden herhaaldelijk pogingen de aangrenzende grond voor fabrieksuitbreiding in hun bezit te krijgen, maar slaagden hier gelukkig niet in. Als het aan de Sphinx gelegen had, was er zelfs een hele rij woningen van het Boostencomplex gesloopt om er loodsen te kunnen bouwen.

De Sphinx had namelijk het voetbalveld van M.V.V. van de K.N.P. overgenomen. De bedoeling was hier loodsen op te bouwen, maar aangezien men het terrein niet groot genoeg vond, dacht men ook de plaats van een rij woningen hiervoor te kunnen benutten. De K.N.P. deed in 1962 nog een aanslag op het laatste stuk grond dat overgebleven was en dat lag tussen het Voedingskanaal en het verbindingskanaal aan de kant van de Maas. Ook dit is niet doorgegaan.

PAS IN 1960 KWAM ER WEER SCHOT IN DE WONINGBOUW

De gemeente Maastricht liet het lange tijd afweten. Men geloofde niet meer zo in de levensvatbaarheid van de wijk. Gelukkig kwam hier in 1960 verandering in. De Bouwvereniging St. Servatius startte in dat jaar de bouw van 33 galerijflats aan het Voedingskanaal.

In de jaren 1964-1965 werden de laatste restanten van de "Hollandse Hoek" – de noodwoningen uit de tijd van de aanleg van de Zuid-Willemsvaart – gesloopt om plaats te maken voor 90 eengezinswoningen van de Bouwvereniging "Eigen Haard". De straatnamen van deze wijk zijn allen

geïnspireerd op uitdrukkingen uit de jacht. In 1969 werden door dezelfde bouwvereniging nog eens 48 portiekflats langs het Voedingskanaal neergepoot. Een jaar later kwamen er ten noordoosten van het kanaal nog 112 flatwoningen in 2 flatgebouwen bij.

BOSCHPOORT WORDT IN 1975 STADSVERNIEUWINGSGBIED

In 1975 wees de gemeente Maastricht de Boschpoort aan als stadsvernieuwingsgebied van de tweede urgentie. Dit laatste betekende dat het gebied binnen tien jaar aangepakt diende te worden. Tien jaar wordt uiteindelijk 23 jaar want in 1998 verschijnt er het "Inventarisatierapport Noordwest-Entree".

De Boschpoort wordt nu in een groter verband getrokken. Het plan omvat het hele noordwestelijke gebied van Maastricht. De publicaties volgen elkaar nu snel op.

In december 2000 verschijnt "De Noordwest-entree. Concept Startnotitie". Drie maanden later de brochure "Belvédère – Verscholen kansen".

4000 woningen moeten er komen in het gebied dat ligt tussen de Maas en Brusselseweg vanaf Sphinx en Papierfabriek tot aan de Belgische grens.

Ofschoon het plan een looptijd heeft van ca 25 jaar lijkt er vrij snel wat te gaan gebeuren. De gebouwen van de voormalige "Rijwielsturen- en zadelpennenfabriek Vernichro" en de "Frituur Café Bosscherweg" beiden aan de Bosscherweg worden begin 2002 met de grond gelijk gemaakt.

Er liggen plannen klaar voor huizen en een supermarkt op het terrein van de "Vernichro". De sloop van de oude fabriek lag voor de hand,

maar waarom de bewoners al zo snel voor hun portie frites met mayonaise buiten de wijk moeten gaan, is niet helemaal duidelijk. De plek waar de frituur stond ligt er immers nog steeds maagdelijk bij.

13. DE INDUSTRIE

Het grootste gedeelte van het huidige Bosscherveld en de Boschpoort kwam pas na de annexatie van 1920 bij Maastricht. Het gebied buiten de vestingwerken vanaf het Bosscherveld tot Wolder hoorde daarvoor bij Oud-Vroenhoven. Het Bosscherveld werd hoofdzakelijk gebruikt om er stads- en fabrieksafval te storten. Na het vol raken van het stadstort, dat tot de jaren vijftig rechts van de Cabergerweg was gelegen, werd begonnen met het volstorten van de groeve die ontstaan was nadat de nabijgelegen steenfabrieken er hun grondstoffen uit gehaald hadden. Ofschoon er na de opheffing van Maastricht als vestingstad in 1867 buiten de omwalling gebouwd mocht worden en de omstandigheden er vanwege de aanwezigheid van een spoorweg en een kanaal eigenlijk ideaal waren, duurde het nog tientallen jaren voordat bedrijven ook van deze mogelijkheid gebruik maakten. Op aandringen van P. Regout werd met het slopen van de omwalling eerst aan de Noordzijde van de stad begonnen. De Aardewerkfabriek van P. Regout en de Papierfabriek hadden nu de mogelijkheid zich in Noordelijke richting uit te breiden. Regout bouwde er bijvoorbeeld in 1890 de woonwijk Quartier Amélie (Krèjjedörrep) voor zijn arbeiders.

*Per abuis gebombardeerd
Quartier Amélie 1944*

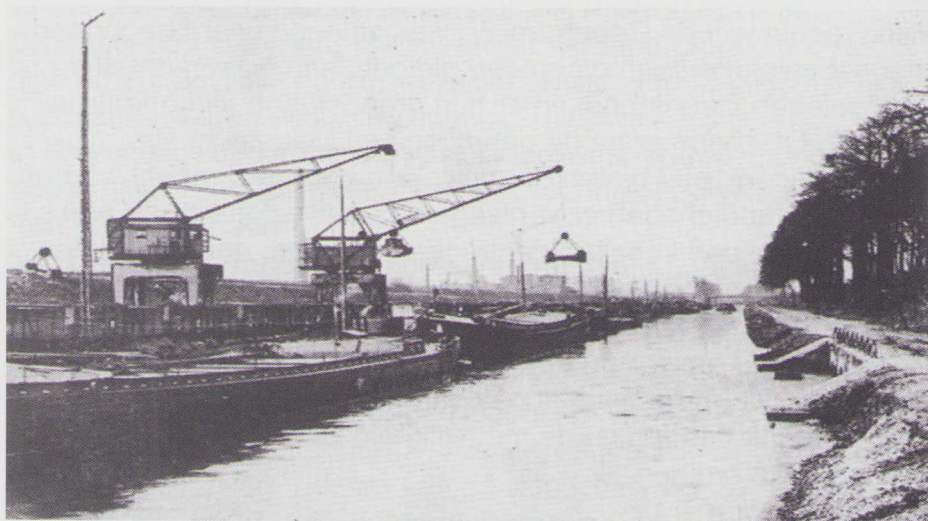

Regout wist tevens gedaan te krijgen dat er een goed begaanbare weg naar het Noorden kwam. Tot dan was er alleen een moeilijk begaanbare kronkelige weg door de vestingwerken. Omstreeks 1874 werd de Bosscherweg aangelegd.

BIJNA HONDERD BEDRIJVEN

Vanaf 1887 tot heden waren er bijna honderd bedrijven kortere of langere tijd in het Bosscherveld. Het grootste gedeelte hiervan bestaat niet meer. Het aantal werknemers dat ooit in dit gebied gewerkt heeft, moet in de tienduizenden lopen.

Bij de huidige aanblik van de Zuid-Willemsvaart kun je je al bijna niet meer voorstellen dat hier zo'n grote bedrijvigheid heerste.

Rechts zie je de duiker van het Voedingskanaal. Tussen de spoordijk en het kanaal lagen spoorrails voor de wagons en rails voor de verplaatsbare hijskranen. Op de achtergrond de schoorstenen van de Steenfabriek Belvédère en de Vermicellifabriek Pagnier.

Het duurde bijna 30 jaar vóór de Maastrichtse ondernemers hun koudwatervrees overwonnen hadden en het aandurfdten de veilige en vertrouwde stad te verlaten.

De stad had haar voordelen: de arbeiders woonden kortbij, de middenstand was in de buurt en openbare nutsvoorzieningen waren beschikbaar. Wat echter steeds zwaarder ging wegen was: plaatsgebrek, geen mogelijkheid tot uitbreiden en de moeilijke aan- en afvoer van goederen door de smalle straten. Rond 1900 kwam de exodus op gang. Eerder was er al de baksteenindustrie die vanwege de maasklei vlak bij de Maas gevestigd was. Een groot deel van Maastricht werd gebouwd met bakstenen die hier vandaan kwamen. Buiten de uit 1897 daterende Stoomsteenfabriek Belvédère, die het trouwens niet van de maasklei moest hebben, is er niet veel bekend over de van vóór deze tijd daterende baksteenindustrie. Het zogenaamde Depotoir - een gemeentebedrijf - was het eerste bedrijf dat zich in 1878 aan de thans nog bestaande havenkom (Cabergerweg/Lage Frontenweg) in en bij een kazemat van de vestingwerken "De Bossche Fronten" vestigde. Hier werd het Maastrichtse stadsvuil opgeslagen en verwerkt.

STOOMBIERBROUWERIJ CERES

Het eerste commerciële bedrijf in het Bosscherveld was de "Stoombierbrouwerij Ceres". Het werd opgericht in 1887 door Joseph Regout. De familie Regout bleef naarstig op zoek naar middelen om haar bezit te vergroten. Waarom na glas, aardewerk, porselein, ijzerwerk en noem nog maar wat op, geen bier? Dorstige arbeiders waren er in ruime mate aanwezig. Een grote brouwerij zou het echter nooit worden. De schaalvergroting in de bierindustrie zou niet lang op zich laten wachten waardoor de kleinere brouwerijen opgeslokt zouden worden door de grote. De Limburger Courier van 7 januari 1888 maakte melding van de oprichting. De situering die de krant gebruikt is gebaseerd op het feit dat je nog de trein van Hasselt naar Maastricht kon nemen: "Komend met het spoor van Hasselt, ontwaart men in de verte het fraaie, grootsche gebouw, benevens de ernaast staande nette villa voor den directeur". Het doel van de vennootschap was: "onder leiding van den directeur en bekwame gediplomeerde brouwmeesters goed zuiver bier te leveren, ten einde het buitenlandsch fabrikaat in Nederland het hoofd te

bieden.”

Op deze uit 1960 daterende foto is de afbraak van het voetbalstadion van MVV in volle gang. De villa uit 1887 van Joseph Regout staat er nog in volle glorie bij. Zij lag aan de Bosscherweg op de plaats van de huidige huisnummers 247 en 249. De brouwerij was toen reeds lang ter ziele. Opgegaan in “De Zwarte Ruiter” en “Heinekens”.

Vlakbij het bedrijf lag een boomgaard die vanaf 1912 (tot de verhuizing naar “De Geusselt” in 1961) het voetbalveld van MVV zou worden. Mogelijk heeft de heer Regout veel geld verdiend aan de voetbalsupporters.

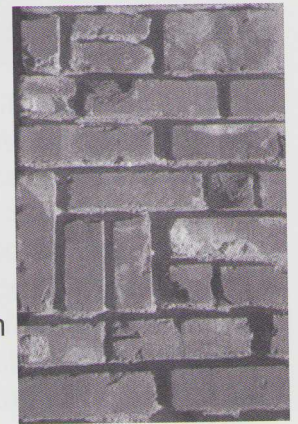
BAKSTEENINDUSTRIE

Het zou te ver voeren om ieder bedrijf dat zich in het Bosscherveld vestigde te bespreken. Ik zal me daarom beperken tot de opmerkelijkste. Opmerkelijk door hun grootte, omvang of invloed op hun omgeving. Dit laatste geldt zeker voor de baksteenindustrie die evenals de mergel- en cementindustrie aan de zuidkant van Maastricht een grote stempel op het landschap aan de noordkant gedrukt heeft.

Vanaf de 16^e eeuw waren er al brikkenovens in dit gebied. Vanwege het brandgevaar vooral bij belegeringen werd in die tijd verordonneerd dat de muren van huizen niet meer in leem en stro opgetrokken mochten worden maar in steen. Hierdoor ontstond een grote vraag naar baksteen. Een

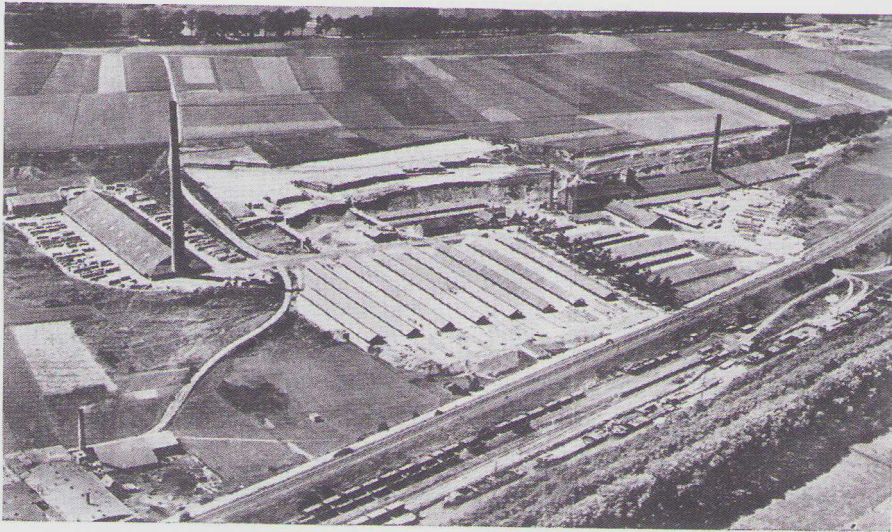
groot deel van Maastricht werd dan ook opgebouwd met brikken die hier vandaan kwamen. Vanwege het gebruik van de voor dit doel uitstekend geschikte maasklei lagen de brikkenovens kort bij de Maas.

Bij de opkomst van de steenfabrieken eind negentiende eeuw, was maasklei niet meer voldoende voorhanden. De lösshoudende leem was een goed alternatief. Dit was hier in ruime mate aanwezig. Er zijn een paar steenfabrieken die hier actief zijn geweest. De “Stoomsteenfabriek Belvédère” was de grootste.

STOOMSTEENFABRIEK “BELVÉDÈRE”

De fabriek werd opgericht in 1897 door de uit Roggel afkomstige heren Baeten en Lalieu. Ze bestreek het noordelijke gedeelte van het gebied tussen de Brusselse weg en de spoorlijn Maastricht – Hasselt. De naam Belvédère was afkomstig van een vlakbij gelegen heuvel en een landgoed van die naam. Heuvel en landgoed zijn in de loop van de jaren verdwenen. Zij vielen binnen het gebied van de grondstofwinning door de steenfabriek.

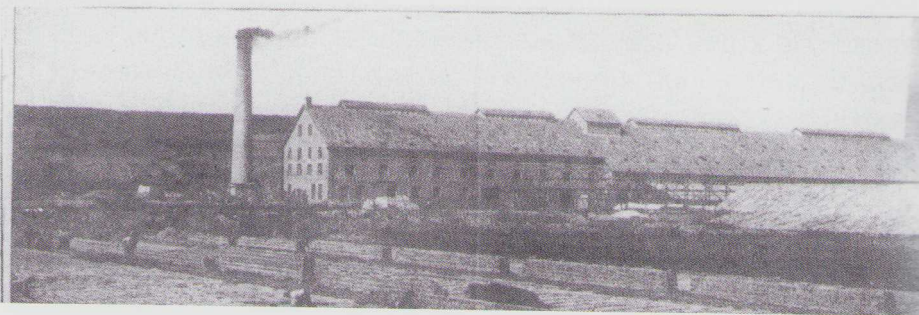
Op deze foto uit 1926 is de Steenfabriek "Belvédère" nog in volle expansie. Bovenaan loopt de Brusselseweg en vlak eronder de "Postbaan" die het tracé van de oude Romeinse weg van Tongeren naar Nijmegen volgt. De akkerlanden tussen de fabriek en de Postbaan zijn tussen 1897 en 1982 helemaal afgegraven. De weg die links op de foto naar de Brusselseweg slingert is de niet meer bestaande Savelstraat. De fabriek linksonder is de verfstoffenfabriek Ten Horn nu Ciba Geigy. Rechts in het midden is het nog aanwezige tunneltje onder het spoor zichtbaar. Van hieruit werden de bakstenen naar de treinwagons of de schepen getransporteerd.

Opkomst en bloei van de "Belvédère" was te danken aan de economische opbloei in dit deel van Europa in het begin van de twintigste eeuw. Er ontstond een grote vraag naar het belangrijkste bouw materiaal van die tijd: de baksteen. Beleverden de andere in het Bosscherveld liggende steenfabrieken de eigen regio, de Belvédère zocht het verderop. Haar producten kwamen hoofdzakelijk in België en Noord Nederland terecht. De fabriek draaide goed tot de crisisjaren. Pas na de 2e Wereldoorlog beterde het tij.

Er moest in België en Nederland heel wat heropgebouwd worden. De bakstenen waren niet aan te slepen. Het inzakken van de bouwmarkt eind jaren zestig luidde het einde in van heel wat baksteenfabrieken. Ondanks een zo goed als nieuwe 2e ringoven moest de buurman van de 'Belvédère', de N.V. Verenigde Zuid Nederlandse Steenfabriek in september 1969 haar deuren sluiten. In dezelfde maand besloot de 'Belvédère' samen met de Koninklijke Van Lookeren Campagne N.V. uit Zaltbommel verder te gaan onder de naam 'Delta Baksteen Uni N.V.' Dankzij deze fusie hield de fabriek nog een twaalfal jaren het hoofd boven water. In 1981 valt echter het hakbijl. Niet alleen door problemen op de Nederlandse markt, maar ook in België was de bouw helemaal ingezakt. Begin van het jaar wordt de belangrijkste afdeling, de machinale vormbaksteenafdeling, gesloten. 33 man vliegen de straat op. In september volgt de afdeling van de handvormbakstenen met 26 man. De fabriek wordt ontmanteld en de gebouwen en terreinen door de omringende bedrijven opgeslorpt. Een paar jaar later wordt een nu nog bestaande loods een tijdje gebruikt voor opslag van verontreinigde grond. De 102 meter hoge schoorsteen – in zijn tijd de hoogste gemetselde schoorsteen in Nederland – heeft er nog een tijd gestaan, maar moest uiteindelijk het loodje leggen.

Ook hier weer de typisch Nederlandse eigenschap om alles dat te maken heeft met voormalige industrieën op te ruimen. Neem het roemrijke steenkoolverleden van Limburg, je moet al grote moeite doen er nog iets van in het landschap terug te vinden.

RODE EN GELE BAKSTENEN

Het handelsmerk van de 'Belvédère' was rode en gele bakstenen. Het kleurverschil werd veroorzaakt door de chemische samenstelling van de klei waaruit de stenen gemaakt werden. Bij het delven van de klei stuitte men eerst op twee meter roodbakkende klei en dan 4 meter geelbakkende. Buiten de kleur was er nog verschil in de manier waarop de steen gevormd werd. Je had de handgevormde en de mechanisch gevormde steen. De mechanisch gevormde stenen werden in ringovens gebakken. Deze ringovens had 24 kamers die verhit werden met stookolie die rechtstreeks in de vlammen druppelde. De kamers werden om de beurt met bakstenen gevuld en met klei afgedicht. Na tien dagen werd de kamer die klaar was, leeggemaakt en weer gevuld met een nieuwe lading bakstenen. Even wat cijfers: in de jaren zestig werden er jaarlijks tien miljoen handvormstenen en vijftien miljoen persvormstenen geproduceerd. Een geoefende vormer kon per dag 3000 stenen vormen terwijl de machines er 8000 per uur aan konden. Geen reden om de handvormer eruit te gooien, want er was veel vraag naar deze stenen. Ze waren beter van kwaliteit dan de machinaal gevormde. In de droogkamers lagen doorlopend zo'n 450.000 mechanisch gefabriceerde stenen onder een temperatuur van 30 graden te drogen.

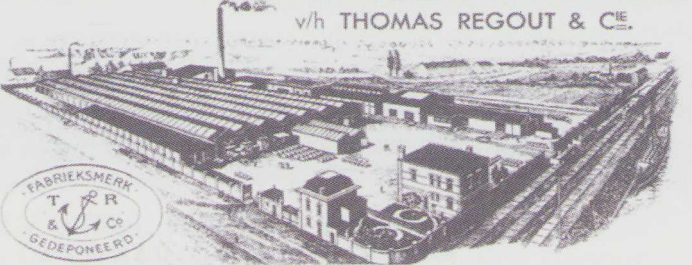
Dit drogen duurde tien dagen. Per dag werden er door 120 baksteenvormers, bakkers, sorteerders en machinisten rond 160 kubieke meter klei verwerkt. Jaarlijks werd er drie miljoen liter stookolie verbruikt.

DE NIEUWE BELVÉDÈRE

Dankzij de Belvédère is onze kennis van de préhistorie in deze streken enorm toegenomen. In de groeve werden vuurstenen werktuigen en botten van reeds lang uitgestorven diersoorten gevonden. Hierdoor konden we meteen een sprong van 250.000 jaar terug in de tijd maken.

We kwamen heel wat te weten over de voorlopers van de Neanderthalers. De gevulde groeve van de Belvédère wordt omgevormd tot natuurgebied onder dezelfde naam. Deze berg Maastrichts huisvuil kan over vele honderden jaren weer een interessant object worden voor archeologen die er aan de hand van wat ze vinden, zullen proberen een beeld van de 20e eeuw te krijgen.

N.V. MAASTRICHTSCHE SPIJKER & DRAADNAGELFABRIEK

 v/h THOMAS REGOUT & CIE

MEDAILLES
 Gouden, SANTIAGO 1876.
 Zilveren, PARIJS 1878.
 Zilveren, ARNHEM 1879.
 2^e Klasse, MELBOURNE 1890.
 Gouden, AMSTERDAM 1883.
 Gouden, ANTWERPEN 1885.
 Gouden, PARIJS 1900.

Fabrikans-Adres:
 CLOUTERIE.
 INTERC. TELEFOON N° 59.
 POSTCHEQUE 123143.
 PRIVATE-CODE
 A.B.C. CODE 8^e ED.
 BENTLEYS.

FABRIEKSMERK
 T R R
 & Co
 GEDEPONEERD

OUDESTE BEDRIJF VAN MAASTRICHT

Thomas Regout International B.V. zoals het bedrijf tegenwoordig heet, is niet alleen het oudste nog bestaande bedrijf van het Bosscherveld, maar ook het oudste van Maastricht. Haar oorsprong gaat terug tot 1834 toen P. Regout – die twee jaar later zijn aardewerkfabriek zou starten – en zijn zwager J.G. Lambriex een spijkerfabriek oprichtten. In het jaar van de oprichting trad ook Peters broer Thomas toe. Deze zou negen jaar later het bedrijf alleen voortzetten.

BELGISCHE AFSCHIEDING

Het was de tijd van de Belgische afscheiding. Maastricht was afgesloten van het achterland. Net name van Wallonië waar normaal gesproken veel ijzer, glas en aardewerk vandaan kwam. De Regouts die vóór die tijd nauwelijks aan de bak kwamen, grepen nu hun kans. Op zijn minst voor het Maastrichtse grondgebied vielen hier wel enige monopolies te verwerven. Er kwamen een glasslijperij, een spijkerfabriek, een aardewerkfabriek en een glas- en kristalblazerij.

PARIJZER PUNTEN

De start van het bedrijf vond plaats in een werkplaats in de Kleine Staat waar J.G. Lambriex woonde. Al snel verhuisde de fabriek naar de Boschstraat waar P. Regout al zijn glasslijperij had.

In 1843 vertrok Thomas Regout naar de - door de aanleg van de Wilhelminabrug inmiddels verdwenen - Drie-Emmerstraat. De fabriek besloeg na verloop van tijd een groot gebied tussen de Drie-Emmerstraat, de Gubbelstraat en de eveneens verdwenen Koevliegenstraat.

Men maakte er aanvankelijk handgesmede spijkers. In 1857 kwam er door het in gebruik nemen van een stoommachine naast de handproductie- ook een machinale productieafdeling bij. Parijzer punten was toen de algemene naam van dit soort spijkers.

HYPERMODERNE FABRIEK

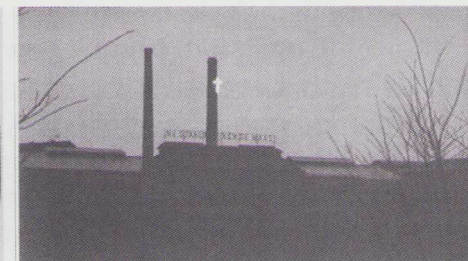
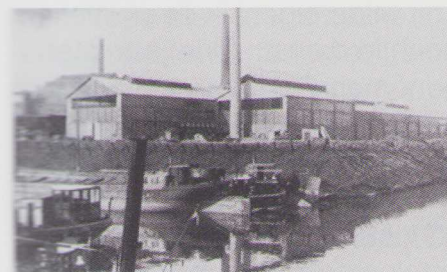
Eind 19e eeuw werd wegens plaatsgebrek besloten grond aan te kopen in het toen nog Oud-Vroenhovense deel van het Bosscherveld. In 1905 stond er een door de Rijsselse ingenieur Sée ontworpen voor die tijd hypermoderne fabriek. De twee bakstenen gebouwen aan het begin van de Industrieweg dateren nog uit die tijd.

Zij zijn ook nog terug te vinden op het op de vorige bladzijde afgebeelde briefhoofd uit 1915.

DRS. L.A.H. VAN EYSEREN

De aanwezigheid van de Regouts en nazaten in de bedrijfsleiding was geen garantie voor succes. Ook door erfeniskwesties kwam het bedrijf vaak in zwaar weer. Drs. L.A.H. van Eyseren afkomstig van de Staatsmijnen zou vanaf 1939 de koers radicaal omgooien. Onder zijn leiding steeg de omzet van 184.000 gulden per jaar in 1939 naar 15 miljoen in 1969. Het aantal personeelsleden bereikte een piek in 1977 toen er 500 man werkten. In 1940 werd het bedrijf geëlektrificeerd en konden elektromotoren in gebruik genomen worden. Het productiepakket werd flink uitgebreid: spijkers, gordijnrails, profielen, rijwielonderdelen zoals voetsteunen en bagagedragers en kinderzitjes.

In 1971 werd de spijkerafdeling, 137 jaar na de oprichting van de fabriek, gesloten. Thans telt het bedrijf nog 240 medewerkers en worden er hoofdzakelijk ladegeleiders, railartikelen en gordijnrails geproduceerd.

N.V. STAALWERKEN 'DE MAAS'

Denkt de oudere Maastrichtenaar bij de naam 'Petrus Regout' meteen aan kinderarbeid en ongezonde werkomstandigheden, bij 'Mielke van Oppen' zijn het de pastoorsbriefjes en het grote rode kruis op de fabrieksschoorsteen van de Staalwerken 'De Maas'. De buitengewone gelovigheid van de directeur was hier debet aan.

DUITS KAPITAAL

Bij gebrek aan mogelijkheden in eigen land besloten de Akense industriëlen Goossens en Hermann een ijzerverwerkende

fabriek in Maastricht op te richten. Maastricht werd uitgekozen omdat hier de transportkosten uitgesproken laag waren. De ligging van het terrein aan de Statensingel - tussen kanaal en spoorlijn - was uitermate gunstig. Op 2 januari 1925 was de oprichting van de N.V. Staalwerken De Maas een feit. Grond was er maar een fabriek moest nog tot 1928 wachten.

EMILE VAN OPPEN

De start van het bedrijf verliep niet voorspoedig. Er waren problemen met te vroeg bestelde machines, de ontwikkeling van de plannen kwam niet van de grond en de Rijkswaterstaat zat in de weg. De Duitse oprichters zagen het niet meer zitten en trokken zich terug.

Emile van Oppen, wethouder van Openbare Werken en Bedrijven van Maastricht werd gepolst voor een directeursfunctie. Hij had reeds ervaring opgedaan in het in 1916 ter ziele gegane familiebedrijf de IJzergieterij van Oppen. Het kostte moeite hem te overreden – hij wilde eigenlijk de politiek in - maar op 1 juni 1925 trad hij dan toch in dienst. Drie jaar later kon de nieuwe fabriek in gebruik genomen worden.

Ofschoon de naam van het bedrijf – Staalwerken De Maas - heel wat meer doet vermoeden, maakte het bedrijf slechts één product: buizen. Metalen strippen werden rond gewalst en dicht gelast en gegalvaniseerd. Deze monocultuur zou in goede tijden een voordeel blijken te zijn, maar in slechte tijden een handicap. Er waren geen andere producten voorhanden om op terug te vallen .

SOCIALE OMSTANDIGHEDEN

Het bedrijf had wat arbeidsvoorwaarden betreft een goede reputatie: relatief hoge lonen, 6 dagen vakantie per jaar, kinderbijslag vanaf 3 kinderen, pensioenregeling en een spaarregeling. De spaarregeling kwam overeen met de onlangs opgeheven spaarloonregeling (premie belastingvrij). Niet iedereen was er blij mee. De premie loog er niet om: gehuwden 15% en ongehuwden 20%. Maar wat nog minder was: kiezen kon je niet, iedereen was verplicht er aan deel te nemen.

Wie niet akkoord was, kon opstappen. De filosofie erachter was, wie bezit had - een eigen huis bijvoorbeeld - liep beter in het gareel.

KRUIS

De goede sociale voorzieningen hadden wel een prijskaartje: een onbesproken katholieke levenswandel. Zonder een briefje van de pastoor kwam je hier niet binnen. Evengoed was zo'n briefje voldoende om je er weer uit te gooien. Je diende wel blijvend je katholieke plichten te voldoen. Dit werd gecontroleerd en bijgehouden.

In 1952 werd er een groot rood neonkruis op de fabrieksschoorsteen bevestigd. 's Nachts was het verlicht. In hetzelfde jaar werden er overigens wegens malaise 117 werknemers ontslagen. Ook het briefpapier was versierd met een kruis. Vóór de ingang van het bedrijf stond een groot Heilighart beeld waar de directeur bij aankomst even voor door de knieën pleegde te zakken. Jaarlijks waren er bedrijfsbedevaarten naar Lourdes – vlak na de bevrijding kreeg het personeel een gratis reis naar Lourdes aangeboden - en gingen de werknemers in retraite (enige dagen religieuze bezinning).

BEATRIXHAVEN

Ondanks de hoge religiositeit van directie en medewerkers en de te verwachten hieruit voortvloeiende goede contacten met 'hierboven' ging het niet goed met het bedrijf.

In 1965 werd er een nieuwe productiehal in de Beatrixhaven geopend, maar dit mocht niet meer baten. Het jaar erop vielen er 180 ontslagen en werd het bedrijf overgenomen door N.V. Excelsior uit Oosterhout. De fabriek aan de Statensingel werd gesloten.

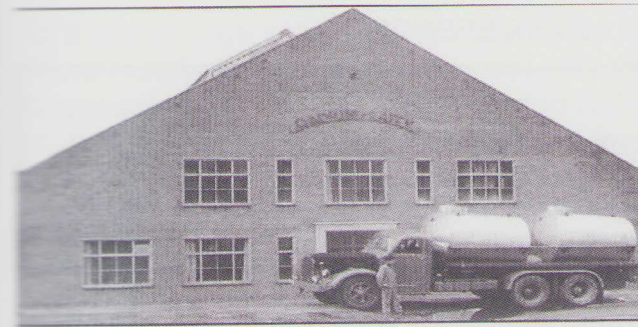
N.V. BATAAFSE RUBBER INDUSTRIE "RADIUM"

Jaren 40. Zo zag de voorgevel op de hoek van de Cabergerweg en Lage Frontenweg er tot de verbouwing eind jaren 50 uit.

WALRAM

Aanvankelijk heette de fietsbandenfabriek die zich in 1933 in de voormalige gemeentelijke gasfabriek aan de Cabergerweg vestigde de N.V. Bataafse Rubberindustrie "Walram". Nadat de "Walram" in 1937 de N.V. Hollando-Rubberfabriek "Radium" die aan het kanaal in St. Pieter lag, overgenomen had, verving zij de naam Walram door Radium. Dit fietsbandenmerk had een enorme naamsbekendheid. Dit was dan ook een van de belangrijkste redenen waarom het bedrijf werd overgenomen. Fietsbanden werden er met grote hoeveelheden geproduceerd. Daar zou het evenwel niet bij blijven. In de loop der jaren zou er een breed scala aan rubberartikelen bijkomen: kleinere bandensoorten, hakken, zolen, transportbanden, matten en schuimrubber matrassen met en zonder bekleding. De B.R.I. was niet de enige rubberfabriek in Nederland en de regio. Vlakbij lag de Ceylon, in Lanaken de Carideng en in Neerharen de Petronella. Door de concurrentie gedwongen zocht de directie naar hulp. Rubberfabriek Vredestein in Loosduinen nam in 1959 de B.R.I., waar inmiddels 1600 man werkten, over.

1951. Voor het fonkelnieuwe fabrieksgebouw op het binnenterrein aan de Fort Willemweg staat de vrachtwagen waarmee de vloeibare latex aangeleverd werd.

Voor de schuimrubberafdeling – N.V. Radium Latex – was dit een goede zaak. Hier werd in de loop der jaren veel geld in gestoken. Met de afdeling waar massieve rubber artikelen gemaakt werden liep het minder goed af. Vredestein verplaatste de goedlopende productielijnen geleidelijk aan naar andere vestigingen. Gevolg was dat de fabriek langzaam maar zeker leeg liep. Alleen de schuimrubber- en regeneraat- afdeling (waar oude autobanden verwerkt worden tot een bruikbaar rubber grondstof) - overleefden het. De B.R.I. richtte in 1950 dochteronderneming N.V. Radium Latex op. Er werd schuimrubber voor matrassen en kussens geproduceerd. De grondstof bestond uit vloeibare latex uit de rubberboom de 'Hevea Brasiliensis'. Het proces was vrij simpel. De latexmelk werd samen met een verstijvingmiddel opgeklopt tot een schuimige massa en in een metalen vorm gegoten. De vorm werd verhit tot ca 100° en na een korte tijd was het product klaar. Door het teruglopen van het aanbod aan latexmelk werd er in de loop der jaren synthetische latex toegevoegd. Er werden alle denkbare typen schuim bij de later tot 'Radium Foam' omgedoopte fabriek gemaakt. Momenteel wordt er aan de Fort Willemweg alleen nog met Latex gewerkt en werkt men er volgens het zogenaamde Talalay-procédé. Het vulkanisatieproces gaat gepaard met bevrozing waardoor het schuim unieke rondcellige met elkaar verbonden open luchtbelletjes krijgt. Dit product wordt nog steeds wereldwijd verkocht. Vredestein verkocht de fabriek in 1991 aan Vita, een Britse kunststofproducent. In 2005 nam de Texas Pacific Group, een Amerikaanse beleggingsmaatschappij het roer bij Vita over.

ZAKKEFEBRIK

Meerwandige papieren zakken

voor de verpakking
van de meest
uiteenlopende
producten

Bates Cepro Zakken Mij. N.V.
Telefoon 5541 Maastricht

“t Zakkefabrik” zoals de Bates Cepro in de volksmond genoemd werd, is niet meer de zakkenfabriek van vroeger en heet ook niet meer zo. In het telefoonboek vind je nog terug: Bates Vultechniek B.V. en Mondi Packaging Maastricht N.V. beiden gevestigd op de Fort Willemweg nr. 1. De eerste is een zelfstandig bedrijf dat vulmachines produceert en de tweede is onderdeel van een Zuid-Afrikaans/Britse multinational en produceert verpakkingsmateriaal in de ruimste zin van het woord.

ADELMER BATES

Het lijkt vergezocht, maar aan de basis van de bovengenoemde bedrijven ligt Adelmér Bates een zouthandelaar uit Chicago. Hij sukkelde met het in jute zakken verpakken van zout en probeerde zelf een machine te ontwikkelen waarmee dit beter zou lukken. In 1908 was het zover. De Bates-vulmachine maakte al snel furore zij het niet om zout te verpakken, want dat lukte nog steeds niet goed maar met cement ging het voortreffelijk. In 1928 werd te Amsterdam de firma Bates Nivem opgericht. Zij mocht als Bates-licentiehouders papieren ventielzakken produceren. De zak werd zo genoemd omdat er een soort ventiel aan gemonteerd was waardoor de zak tot de laatste gram afgevuld kon worden.

BATES CEPRO ZAKKEN MIJ N.V.

Nadat Bates Nivem in 1933 de zakkenfabriek Cepro N.V. uit Eerbeek (Gld.) overgenomen had, werd de naam veranderd in Bates Cepro Zakken Mij N.V. Gezien de aanwezigheid van mergel in deze regio – en korter bij de acht jaar daarvoor opgerichte ENCI - werd besloten naar Maastricht te verhuizen.

Na 5 jaar in twee van de Sphinx gehuurde loodsen aan de Franschensingel vlakbij het Openbaar Slachthuis en Quartier Amélie geproduceerd te hebben, kreeg Alphons Boosten, in de buurt al bekend vanwege de door hem aangelegde woonwijk aan de andere kant van de Bosscherweg, opdracht een nieuwe fabriek te ontwerpen.

NIEUWE FABRIEK

Op 19 augustus 1941 werd de nieuwe fabriek op de Fort Willemweg nr. 1 plechtig door Pastoor Moorman van de Sint Hubertuskerk ingewijd. Hierna werd er de hele dag gefeest. 85 Vrouwen en 40 mannen staan er op de groepsfoto die ter gelegenheid van het feest genomen werd. Aannemelijk is dat er heel wat werknemers uit de woonwijk in het Bosscherveld (thans Boschpoort) afkomstig geweest zullen zijn.

Er werden hoofdzakelijk papieren zakken geproduceerd. Ofschoon er enige hulsmachines in bedrijf waren, moest het meeste werk handmatig gebeuren. Veel naai- en plakwerk, vandaar het feit dat het aandeel vrouwen dat er werkte tweemaal zo hoog was als dat van mannen. De fabriek ontwikkelde zich voorspoedig. Al snel moest er uitgebreid worden. In 1949 werd in Velzen vlakbij hun tweede grootste klant de Hoogovens, een nieuwe fabriek gebouwd. Zes jaar later werd deze productieafdeling overgeplaatst naar Maastricht.

1949

In 1965 kwam er een polyethyleenfabriek bij. Kunststoffen waren ook in de verpakingsindustrie niet meer weg te denken. Papier deed het evenwel niet slechter, want tien jaar later moest er wegens ruimtegebrek hiervoor een nieuwe fabriek gebouwd worden. In 1981 dreigt het bedrijf door een terugloop van de vraag naar zakken in de rode cijfers terecht komen. 100 man moesten weg. De komende tien jaar blijft het kwakkelen. In 1987 moeten er nog eens 60 en in 1992 67 man weg.

Ging het met de zakken niet zo goed, de verkoop van vulmachines was zo succesvol, dat besloten werd hier een zelfstandig bedrijf van te maken. In 1993 ging Bates-Vultechniek B.V. van start. Na het samengaan met het Oostenrijkse bedrijf Frantschach werd de naam van Bates Cepro in 1996 veranderd in Franpack Bates en vervolgens na het samengaan met het Zuid-Afrikaans/Britse concern Mondi Packaging in 2004: Mondi Packaging Maastricht N.V.

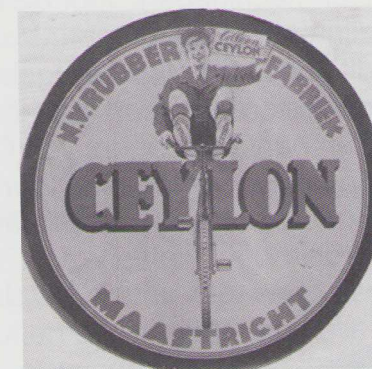
DE HETE ADEM VAN HET BELVEDÈREPROJECT

Afgaande op de maquette van het Belvédèreproject, die in haar voorlichtingscentrum aan het Bassin te zien is en waar op de plaats van de fabriek woningblokken zijn neergezet, heeft de fabriek op deze plek haar langste tijd gehad. Nog niet bekend is wat het bedrijf gaat doen als ze voor dit project moet plaatsmaken. De toekomst zal het uitwijzen.

N.V. RUBBERFABRIEK CEYLON 1937-1980

De een z'n dood is de ander z'n brood. In het jaar waarin de Ceylon werd opgericht, ging een andere Rubber-fabriek in Maastricht ter ziele.

De Holland reclameposter Rubberfabriek Radium, aan de Lage Kanaaldijk, niet te verwarren met de Bataafse Rubber Industrie Radium op de Cabergerweg Niet toevallig waren twee medeoprichters van de Ceylon, de heren P. Erven en H. Roufflart, ex-directeuren van de Holland Rubberfabriek. Zij hadden het

zinkende schip al een jaar eerder verlaten en waren vast besloten hun kennis van rubber opnieuw te gelde te maken. De fabriek werd gevestigd in een oude teerfabriek aan de Sandersweg. Met de nodige verbouwingen en uitbreidingen werd het complex geschikt gemaakt voor rubberproductie.

FIETSBANDEN

Fietsbanden waren het kernproduct bij de Holland Rubberfabriek, de Bataafse Rubber Industrie en dat zouden ze ook bij de Ceylon worden. De fiets was in opkomst dus de behoefte aan binnen- en buitenbanden groeide. Later zou de Ceylon ook andere rubberartikelen gaan produceren zoals hakken, zolen, speelballen, speelgoedartikelen, badmatten, transportbanden en een aantal technische rubberartikelen. Na de oorlog was het de Ceylon die als eerste bedrijf in Nederland de zg tubes voor renfietsen produceerde. Beroemde nationale fietshelden zoals Jefke Janssen, Wim van Est, Gerrit Schulte en Wout Wagtmans gooiden hoge ogen op deze banden. In de jaren 60 verschaftte het bedrijf werk aan ca 600 man. De fietsband bleef het belangrijkste product tot het begin van de zeventiger jaren. De concurrentie werd toen dermate groot dat de band niet meer concurrerend geproduceerd kon worden en de afdeling gesloten moest worden.

Het personeelsbestand zakte naar 125 man.

OPPER-VOLTA

Het machinepark voor de vervaardiging van fietsbanden ging in zijn geheel naar Opper Volta (tegenwoordig Burkina Faso). Of dit iets met ontwikkelingshulp dan wel met goedkoper produceren en een lage loonland te maken had, is niet duidelijk. Een aantal inwoners van Opper Volta werd in Maastricht opgeleid. Ceylon-directeur D. Crum bracht twee jaar door in Bobo-dioulasso om de mensen daar de kneepjes van het vak te leren.

40 JARIG BESTAAN

Na een aantal kwakkeljaren leek het weer wat beter met de Ceylon te zullen gaan. In het jubileumjaar 1977 kreeg het bedrijf een nieuwe directie, er kwam steun van het Liof, het Ministerie van

economische zaken en ook de bank deed zijn best. De toekomst werd met vertrouwen tegemoet gezien. De Ceylon meende met een gerust hart haar 40 jarig bestaan te kunnen vieren Het productiepakket had in de loop der jaren een grondige wijziging ondergaan.

DE RUBBERFABRIEK CEYLON IN 1966

Hoogwaardige rubberafdichtingen voor allerlei soorten buizen, berubberen van metalen walsen, halffabrikaten voor de schoenindustrie en technische vormartikelen werden er gemaakt. Als laatste fabriek in Nederland werden er nog elastiekjes gemaakt.

UITSTEL VAN BETALING

Nauwelijks een jaar later zat het bedrijf alweer in de rode cijfers. Uitstel van betaling, inkrimping – er bleven nog 85 man over – en uiteindelijk volgde in 1980 het faillissement. Er werd nog geprobeerd 40 à 60 man over te hevelen naar de Rubberfabriek Carideng in Lanaken, maar dat liep op niets uit. Veel zou het trouwens niet geholpen hebben, want bij dit bedrijf ging een jaar later ook het licht uit.

SLECHTE TIJDEN VOOR RUBBER

Ook met de vlakbij gelegen RubberfabriekVredestein, voorheen Bataafse Rubber Industrie Radium, ging het slecht. Hier werd de ene afdeling na de andere gesloten. Buiten de schuimrubber- en de regeneraatafdeling zou hier niets meer overblijven. De tijd voor in West Europa geproduceerde rubber artikelen was voorbij. Alles kwam veel goedkoper uit verre landen. In de nog overgebleven bedrijfsgebouwen van de Ceylon waar de oude schoorsteen uit de tijd dat hier nog een pannenfabriek gevestigd was nog (zij het bouwvallig) overeind staat, zit voor de tijd dat het nog duurt een autorecyclagebedrijf. De gebouwen zullen op termijn ook moeten plaatsmaken voor het Belvédèreproject.

FONDERIE MILLEN c.v.
IJZERGIETERIJ

FORT WILLEMWEG 2 · POSTBUS 442 · MAASTRICHT · TEL. 04400-16625
Postgiro 1037852; Bankrolatte: Algemene Bank Nederland

Ofschoon meer dan 80 jaar oud, is Fonderie Millen in de Maastrichtse geschiedenis zo goed als onbekend. In het kader van het aanstormende Belvédèreproject heeft het bedrijf de stad inmiddels verlaten – is nu gevestigd in Elsloo – en is de fabriek al gesloopt. Alleen de door de gieterij vervaardigde gietijzeren vier armige straatlantaarns, die de Markt en het Vrijthof sieren, zijn de nog tastbare herinneringen aan het bedrijf in de stad.

MILLEN

Mathieu Vermin – die later de bioscopen Mabi, Lux, Hebios (Heer) en Mebio (Meerssen) zou oprichten – stootte in 1925 in Millen bij Tongeren eerder toevallig op een oude ijzergieterij. Hij zag hier wel iets in en besloot het bedrijf over te nemen. Hij legde zich toe op productie van de zogenaamde lasdoosjes. Dit waren gietijzeren doosjes die gebruikt werden om elektrische draden in muren met elkaar te verbinden. De petroleumlamp had haar langste tijd gehad, elektrisch licht was in opkomst en de lasdoosjes waren dan ook niet aan te slepen.

ALHACO

Ten behoeve van de afwerking en de verkoop van de producten van de Fonderie Millen, richtte Mathieu Vermin de Alg. Handels-Comp. "Alhaco" op. Deze was gevestigd in de Lantaarnstraat nr. 1. Dit pand lag aan de achterkant van het woonhuis van de familie Vermin die in de Bredestraat nr. 25 woonde en dat uitkwam in de Lantaarnstraat. Gelijktijdig was er ook een bedrijfsadres in de Tafelstraat nr. 20. Alhaco bouwde in 1939 aan de Fort Willemweg nr. 2 een nieuw fabriekspand. De architect hiervan J. Schoonlingen ontwierp trouwens ook de Hebios bioscoop in Heer. Alsof hij het had aangevoeld; in de meidagen van 1940 werd de Fonderie Millen tijdens een bombardement verwoest. Opbouwen van het bedrijf was geen optie, reden waarom besloten werd de gietijzerproductie onder te brengen in de fabriek in het Bosscherveld.

*Fonderie Millen
C.V. op de Fort
Willemweg 2, eind
jaren 60.*

PRODUCTIEPROCES

Er werd gebruik gemaakt van een met cokes gestookte koepeloven. De oven werd dagelijks om 9 uur met cokes, ijzerbroodjes en gietijzeren afvalstukken gevuld en tot 1600° verhit. Tegen 1 uur was het metaal vloeibaar en kon er gegoten worden. Voor de gietvormen werd er gebruikt gemaakt van een speciaal soort geel zand dat van de Enci betrokken werd. Deze productiewijze is 70 jaar onveranderd gebleven, want pas in 1995 werd de oven vervangen door een elektrische.

Jo Hayen die 46 jaar in het bedrijf werkte en mij van een aantal details in dit artikel op de hoogte stelde, weet zich nog te herinneren dat het werk zwaar was in de gieterij. Je zou het kunnen vergelijken met het werk van een mijnwerker onder in de mijn, vertelde hij. Alles was handwerk, heftrucks waren er nog niet. Er moesten zakken van 50 kg getild worden. Bij het gietwerk werd je geconfronteerd met grote hitte.

Veel beschermingsmiddelen had je nog niet in die tijd. De verhoudingen binnen het bedrijf waren goed. Directeur Paul Vermin, die zijn vader in 1956 opvolgde, was niet te beroerd zelf de handen uit de mouwen te steken. Als hij het nodig vond, ging hij meehelpen in de gieterij. Jo Hayen typeert hem als een man voor wie de mensen op eerste plaats kwamen en dan pas het bedrijf.

Tot de jaren 70 werkten er ca 50 man bij het bedrijf. Door nieuwe machines en andere werkwijzen deed men het werk daarna met 25 man. Buiten een paar Belgen waren de meeste werknemers afkomstig uit de Boschpoort.

OPKOMST VAN KUNSTSTOFFEN

In de oorlog werd het bedrijf door de Duitse bezetter gedwongen gietijzeren kachelroosters te maken, maar het lasdoosje bleef het nog tot 1960 goed doen. Kunststof was in opkomst en om de concurrentie bij te blijven bracht de Fonderie een bakelieten lasdoosje op de markt. Dit was geen succes. De Fonderie ging zich toen toeleggen op kleiner gietwerk voor machines e.d. tot een gewicht van 10 kg (later tot 500 kg). Ook werden er halfproducten voor meubelfabrieken (o.a. Artifort) verder afgewerkt. Hier kon men weer een tijd mee vooruit.

In de jaren 90 kreeg het bedrijf het weer even moeilijk. Het LIOF moest eraan te pas komen en de Fonderie kreeg een nieuwe eigenaar. Dhr. J.A. van Bree uit Belfeld werd de nieuwe directeur.

NOORDWESTENTRÉE

In 2000 werd het bedrijfscomplex in het kader van wat toen nog heette de Noordwestentree - later Belvédère - aangekocht door de gemeente Maastricht voor de som van FL. 1.160.000,-. Niet veel later verhuisde de Fonderie naar het Business Park Stein in Elsloo. In 2005 werd de oude fabriek gesloopt, waarmee er een definitief einde kwam aan de Maastrichtse periode van de Fonderie Millen.

14. ART NOUVEAU IN DE BOSCHPOORT

Precies 100 jaar geleden liet de Joodse zakenman Sigmund Devries aan de Bosscherweg een villa liet bouwen in art nouveau stijl. Art nouveau of Jugendstil was een kunststroming die tussen 1880 en 1914 op veel plaatsen in Europa voorkwam. Hij wordt beschouwd als een reactie op het vormvervagende impressionisme en kenmerkt zich door zwierige en golvende lijnen in de gedaanten van gestileerde planten.

In Maastricht maar ook in de rest van Nederland is het niet dik gezaaid met art nouveau panden. Waarschijnlijk was de stijl voor Nederlandse begrippen te frivool en te kostbaar. De huizen die hier in dezelfde tijd verschenen zijn merendeel stijf en classicistisch van vorm. Oerdegelijke huizen dat wel maar bepaald geen lust voor het oog. Dit betekent niet dat deze kunststroming aan de stad voorbij gegaan is. De Maastrichtse aardewerkindustrie bijvoorbeeld heeft zich rijkelijk bediend van art nouveau versieringen. Bij de Sphinx-aardewerkcollectie zijn hier mooie voorbeelden van te vinden.

De villa Devries is een prachtig en nog puntgaaf art nouveau gebouw dat niet alleen van buiten, maar ook aan de binnenkant talrijke art nouveau versieringen heeft. De datering van de villa is terug te vinden in het windvaantje dat "Anno 1907"

vermeldt. In de gang is ter gelegenheid van de eerstesteenlegging een plaquette ingemetseld met de datum in 1906 en de initialen van het echtpaar Devries-Heijmans. Over de architect van de villa is niets bekend.

FAMILIE DEVRIES

Sigmund Devries was directeur van de "fa. M. Heimans & Co ,huiden-, vet- en darmhandel en slagerijinstallaties" zoals het bedrijf in de adresboeken van Maastricht van die tijd staat vermeld. Het bedrijf dat achter en naast de woning gevestigd was, was eerder eigendom van de schoonfamilie (Heijmans-Hesse) van Sigmund. Na het overlijden van de heer Heijmans en het gereedkomen van de villa met

werkplaatsen is het bedrijf van de Helstraat overgeplaatst naar de Bosscherweg.

Mevrouw Jopie Tilly, inwoner van Boschpoort, heeft haar kinderjaren doorgebracht in villa Ceres, de vroegere directeurswoning van Joseph Regout van de bierbrouwerij Ceres. Hun naaste buur was de familie Devries. Ze ging als 4-5-jarige regelmatig op bezoek bij "Tante Koek". Ze had de indruk dat het er altijd feest was. Het was wel even wennen aan de stank die uit de putten naast het huis kwam waar de huiden in gelooid werden. "Tante Koek" moet Elvire Heijmans, de vrouw van Sigmund Devries, geweest zijn.

OORLOG

Onlangs kwam ik de Villa Devries weer tegen en wel in het boek "Door het oog van de naald" van Helga Herzberg. De familie Herzberg had een modezaak in de Maastrichter Brugstraat en kreeg in september 1940 een NSB-er op bezoek die hen laconiek meedeelde dat de zaak nu van hem was. Als ze moeilijk zouden doen zou hij er wel voor zorgen dat ze naar Westerbork getransporteerd zouden worden.

De familie heeft toen wijselijk de benen genomen en werd gastvrij opgenomen door de familie Devries. Ze zijn hier maar een maand kunnen blijven aangezien de villa door de Duitse bezetters opgeëist werd ten behoeve van de "Bund Deutscher Mädel" (vrouwelijk equivalent van de mannelijke Hitlerjugend). In haar boek beschrijft Helga Herzberg heel boeiend hoe ze met haar familie als vluchtelingen in Luik terecht kwam, hoe zijzelf door verraad in het concentratiekamp van Auschwitz terecht kwam en hoe ze dit uiteindelijk overleefde.

De familie Devries die ook uit de villa moest, maar nog even in het fabrieksgebouw mocht blijven wonen – het leer dat hier verwerkt werd konden de Duitsers goed gebruiken – is uiteindelijk ook naar Luik gevlucht. Uitgezonderd hun oudste dochter Marcelle heeft de familie de oorlog overleefd. Marcelle heeft zich nadat de familie de oproep ontving zich te melden voor deportatie als enige aangemeld. Zij hoopte hiermee deportatie van de rest van de familie te voorkomen. Zij is in augustus 1942 in Auschwitz omgekomen.

AMERIKANEN

Na de bevrijding werd in de villa het eerste onderkomen van het Amerikaanse leger in Nederland gevestigd. Het hele huis inclusief de kelder stond vol Britsen want er verbleven van september tot december 1944 tegelijkertijd maar liefst 140 soldaten. Toen de familie Devries na hun onderduikperiode terug naar de Boschpoort kwam, was hun villa versierd en werden ze onder het feestelijk luiden van de kerkklokken verwelkomd door pastoor Moorman van de Sint Hubertus-parochie. Wonderlijk genoeg was hun villa zo goed als ongehavend de oorlog doorgekomen.

OPENBAAR SLACHTHUIS.

Het Openbaar of Gemeentelijke Slachthuis, tot 1990 nog op de hoek van de Commandeurslaan en de Fransensingel gelegen is nog zo'n bedrijf dat zonder een spoor na te laten uit het landschap is verdwenen. In boekwerken over de Maastrichtse industrie zul je er amper iets over aantreffen en voor een foto zul je goed moeten zoeken.

De papieren nalatenschap van het Slachthuis is echter niet gering. 27 Meter archief liggen er bij het "Sociaal Historisch Centrum voor Limburg" (vroeger Rijksarchief) te wachten op iemand die iets met dit interessant historisch materiaal gaat doen.

DE "BLOODBAK"

Tijdens de Franse overheersing werd het om hygiënische redenen verboden vee in de stad te slachten. In 1824 verscheen er bij de Helpoort op de plaats waar voorheen het pesthuis – niet te verwarren met de oude papiermolen die ten onrechte vaak het pesthuis genoemd wordt – gestaan had een nieuw slachthuis. Niet voor niets bij de Jeker, die kon dienen als afvoer van het afval van de slachterij naar de Maas. Kadavers die stroomafwaarts in de Maas aangetroffen werden, bleken al eens afkomstig van het slachthuis te zijn.

In 1850 bij de aanleg van het kanaal Maastricht – Luik verdween de open verbinding van de Jeker en de Maas. Het gevolg was dat in de bak vóór de duiker die het Jekerwater onder het kanaal door voerde, alles bleef hangen en het water vaak rood gekleurd was van het bloed van de geslachte dieren. De Maastrichtenaren noemde het al snel de "Bloodbak", een naam die nog gebezigd werd tot aan de demping van het kanaal. Het slachthuis was toen al meer dan zestig jaar weg.

OPENBAAR SLACHTHUIS

Vijftig jaar na het ontstaan van het slachthuis bij de Helpoort waren de klachten over onhygiënische toestanden en stankoverlast zo groot dat er al gedacht werd aan een nieuw slachthuis aan de rand van de stad. Het zou nog tot 1901 duren voor dat er kwam. Op 15 december 1901 werd op de Fransensingel het modernste slachthuis van Nederland geopend. De spekslagers waren er in aanvank niet blij mee. Het was vanaf nu afgelopen met het thuis slachten van varkens. Bij oude slagerspanden zie je aan de voorkant vaak nog ijzeren ringen in de muur waar het varken de dag vóór de slachting aan bevestigd werd. Het aantal slachtingen in het nieuwe slachthuis liep al snel tot in tienduizenden per jaar. Een piek werd bereikt in 1930 toen er 39.000 slachtingen waren. Een dieptepunt was er aan het einde van de oorlog: 6.000. in 1950 waren het er weer 25.000.

VLEESINDUSTRIE

In het begin konden de slagers nog hun eigen varkens en vee in het slachthuis slachten. De slagers kwamen er echter ook achter dat het vlees dat ze voor hun winkel nodig hadden evengoed elders konden bestellen. Ze hoefden er zelf niet veel meer aan te doen. Ze bestelden gewoon wat ze nodig hadden. De vleesindustrie was in opkomst. Gevestigd in de gebieden waar de dieren vandaan kwamen en met moderne apparatuur en opgeleide vakmensen was ze al snel een grote concurrent van de slachthuizen.

End jaren zeventig kwam het Gemeentelijk Slachthuis ernstig in de problemen. De slachtingen waren flink terug gelopen maar toen de inkomsten uit vleeskeuringen vanaf 1977 ook nog wegvielen – door de koelwag en hoefde vlees van elders aangevoerd niet meer herkeurd te worden - dreigde de gemeente er jaarlijks enige tonnen in te moeten steken. Op 1 januari 1980 ging het Slachthuis dan ook dicht. De 80 werknemers kwamen niet allemaal op straat te staan. Het bedrijf werd à 80.000 gulden per jaar voor een periode van 10 jaar verhuurd aan een vleesverwerkend bedrijf, zodat een deel van het personeel aan de slag kon blijven.

PAPIERFABRIEK

De aangrenzende papierfabriek aasde reeds vanaf 1979 op het slachthuis + bijbehorende terreinen. De gemeente had hier nog geen oren naar, maar toen het contract met het vleesverwerkende bedrijf na 10 jaar jaren verlopen was, was de verkoop aan de KNP snel beklonken. Die liet er geen gras over groeien. In januari 1990 werd het Slachthuis in twee dagen tijd met de grond gelijk gemaakt. Als je ziet hoe zorgvuldig er tegenwoordig met industriële complexen omgesprongen wordt dan zou zo'n interessant complex als het Slachthuis thans zeker niet meer zo snel gesloopt worden.

15. HET BOERENLEVEN IN HET BOSSCHERVELD.

Als gevolg van haar ligging n.l. kort bij de stadsomwalling van Maastricht, mochten er in het Bosscherveld geen stenen gebouwen verrijzen. Om de vijand goed in het oog te kunnen houden, werden bij dreiging van belegering alle bouwwerken binnen een bepaalde afstand tot de omwalling gesloopt. Het landgoed "Belvédère" destijds gelegen op de plaats van de steenfabriek met dezelfde naam aan de Industrieweg, lag kennelijk ver genoeg om niet gesloopt te hoeven worden. Verder had je nog het vlakbij de Maas gelegen "Hangdiefshofken",

genoemd naar het nabijgelegen galgenveld. Dit goed komt reeds voor op 17e eeuwse landkaarten.

Echt gebouwd zal er in het Bosscherveld pas worden vanaf 1867 als Maastricht als vestingstad is opgeheven. Voor de stadsboeren die als gevolg van de toenemende industrialisatie en de daarmee gepaard gaande bevolkingstoename in de stad erg krap kwamen te zitten is dit ook een interessante tijd om eens over de inmiddels verdwijnende stadswal heen te kijken. In het Bosscherveld zien we dan al vrij snel een paar hoeves verschijnen n.l. aan het begin van de Oude Smeermaeserweg, een stuk dat later omgedoopt zou worden tot Voedingskanaalweg en wat verderop, maar al meer gericht op de later (1928) aangelegde Bosscherweg.

Op Voedingskanaalweg 1-3 lag de hoeve van Wilders, op nr. 5 die van Willems en verderop aan de Oude Smeermaeserweg nr. 4 de nu nog bestaande Bergmanshoeve.

De Willemshoeve dateerde blijkens de sluitsteen boven de poort naar het erf uit 1888 en de Wildershoeve van een aantal jaren eerder. De Bergmanshoeve die na een brand in 1955 heropgebouwd is, heeft bouwdelen uit verschillende periodes maar is gedeeltelijk gebouwd op fundamenten die dateren uit de helft van de 18^e eeuw. Aan deze hoeve was vroeger ook een steenbakkerij verbonden.

WILLEMS

Wie de eigenaar van de Willemshoeve vóór 1920 was heb ik niet kunnen achterhalen, maar zeker vanaf 1920 waren het de Willemsen die hier de scepter zwaaiden. De eerste 9 jaren was het de familie H.L.M. Willems-Lemmens en toen die in 1929 naar Sittard vertrok nam zijn zoon, L.H.N.J. Willems(-Willems), het roer over. Er viel door boer Willems en zijn twee knechten heel wat werk te verzetten op de boerderij. Zijn jongste dochter Mw. Fien Duchateau-Willems kan het zich allemaal nog goed herinneren. Zij is er geboren (1932) en heeft er nog tot 1964 gewoond. Er waren koeien, varkens, paarden, kippen en er moesten grote stukken grond in de wijde omgeving bewerkt worden. De melk werd regelmatig per hondenkar naar de melkerij aan de melkerij Statensingel gebracht.

Het slachten van de varkens gebeurde een à tweemaal per jaar op de boerderij. De varkens werden na slacht op een rechtopstaand ladder gebonden om verder verwerkt te worden. Het was er vaak een drukte van belang. De boerderij was ook aantrekkelijk voor de kinderen uit de buurt die er graag kwamen spelen. Het varkensvoer dat bestond uit gekookte aardappeltjes lieten ze zich wel smaken.

De poort van de imposante Willemshoeve. Boer Willems en zijn spelende kinderen bij de locomobiel, een rijdende stoommachine die door middel van leren riemen de dorsmachine aandreef. Boven de poort is de sluitsteen met het jaartal 1888 nog zichtbaar.

Foto Mw. F. Duchateau-Willems 1935.

OORLOG

De boerderij floreerde tot aan het uitbreken van de 2^e Wereldoorlog. 4 dagen na de Duitse inval besloot boer Willems samen met een hem bezoekende veekoopman eens poolshoogte in de stad te gaan nemen. Niet zonder risico want de stad was nog allerminst veilig. Regelmatig bleven er nog mensen dood door bomscherven en kogels. Ter hoogte van het kanaal bij het stadspark werden de twee beschoten. Boer Willems kreeg een kogel in zijn voet, de veekoopman in zijn hoofd. In eerste instantie werd opgelucht adem gehaald. Een kogel in je voet leek minder erg, maar helaas kreeg boer Willems tetanus iets waar in die tijd weinig tegen te doen was en stierf 23 dagen later. De veekoopman overleefde de schietpartij.

PACHTER

Door het wegvallen van de heer Willems ging het met de boerderij snel bergafwaarts.

Aangezien zijn zoons nog te jong waren om de boerderij over te nemen moesten er om te overleven gronden verkocht worden en werd er een pachter aangesteld die de boerderij verder exploiteerde. Twaalf jaar later kon de oudste zoon de boerderij weer overnemen. Het bedrijf floreerde weer tot 1964.

Foto Mw. F. Duchateau-Willems ±1962.

De panden Willems (l) en Wilders (r) aan de Voedingskanaalweg gezien vanuit de Bosscherweg. Rechts ligt het Boostencomplex (niet te zien) en links de ten behoeve van het appartementencomplex gesloopte woningen.

ONTEIGENING

De oorlog had de boerderij overleefd, maar de gebiedsuitbreiding ten behoeve van woningbouw was een onneembare hindernis. Voor 12.000 gulden werd de zaak onteigend waarna de boerderij al vrij snel gesloopt werd.

OUDE SMEERMAESERWEG

Het tracé van deze oude weg van Maastricht naar de Abdij van Hocht en het Graafschap Rekem is gedeeltelijk nog terug te vinden van Maastricht af komend rechts van de Bosscherweg even voorbij de sluis aan het verbindingskanaal Maas – Zuid-Willemsvaart. Het stuk weg tot aan de boerderij van Bergmans draagt nog de oude naam maar als je van hieruit een rechte lijn doortrekt naar de grensovergang heb je het oude tracé. Net zoals de stadspoort Boschpoort oorspronkelijk de naam Hochtterpoort droeg heette deze weg de Hochtterweg. Later werd dit de Weg naar Reckheim om vervolgens de Oude Smeermaeserweg genoemd te worden.

De weg werd lang de "Rooie weg" genoemd vanwege de afgekeurde bakstenen van de steenbakkers uit de buurt die er ter verharding gestort werden. Vóór de aanleg van de winterdijk kwam je de stenen bij het ploegen nogal eens tegen. Na de aanleg van de Bosscherweg in 1926 raakte de weg buiten gebruik.

BERGMANSHOEVE

De enige nog in gebruik zijnde hoeve in dit gebied is de Bergmanshoeve aan de Oude Smeermaeserweg nr.4. Getuige een sluitsteen uit 1780 die boven de poort aan de Maaskant gezeten heeft, dateert de boerderij uit de 18^e eeuw. De Bergmansen zijn oude bewoners van dit gebied. Hun naam kom je in oude documenten over Oud-Vroenhoven (waaronder het Bosscherveld, Boschpoort en Nederlands Smeermaas tot de annexatie in 1920 door Maastricht vielen) veelvuldig tegen. Dat de boerderij het goed deed blijkt wel uit het feit dat de familie Bergmans-Lousberg de overgrootouders van de huidige eigenaar bekend stond om hun vrijgevigheid. Zo schonken ze bij de bouw van de eerste kerk van Smeermaas in 1875 een doopvont, communiebanken en andere religieuze attributen. De doopvont is trouwens nog terug te vinden in de huidige (2^e) kerk van Smeermaas. Op de Maasdijk in Smeermaas even vóór het kerkhof lieten ze een Antoniuskapel bouwen. Het bouwjaar zit verborgen in de tekst boven de ingang: "bIJ slnt AntonIU

KLUIzenaar VIndt MensCH en Vee In het geVaar hULp en VerLIChtIng". Als je de Romeinse cijfers optelt kom je aan 1894. Aan bakstenen hadden ze geen gebrek. Ze hadden ook een steenbakkerij. Met Maasklei kon je de beste bakstenen maken die er te krijgen waren. Ze bakten de zg Rekemse brik die zich onderscheidde doordat hij 3 cm groter was dan de andere in de handel zijnde brikken. Toen er dan ook in 1927 een school in de Boschpoort gebouwd werd, de Alphonsusschool, stelde de familie Bergmans de bakstenen beschikbaar.

De boerderij gezien vanaf de brug over het overloopkanaal. Het grote herenhuis dat uitkijkt op de Bosscherweg werd omstreeks 1880 gebouwd door Ed. de Ras, de eigenaar van de gelijknamige cementsteenfabriek op het industrieterrein.

BOERDERIJ

Lou Bergmans, aan wie ik heel wat gegevens uit dit artikel te danken heb, heeft veel documentatie verzameld over zijn familie. Het ging er destijds nog vrij primitief aan toe. Alles was handwerk met behulp van dieren. Het enige dat mechanisch gebeurde was de aandrijving van de dorsmachine. Een locomobiel kan hij zich niet herinneren maar wel een zg gloeikop. Dit was een op een onderstel van een auto gemonteerde rechtopstaande dieselmotor die door middel van een benzine-injectie in de kop op gang gebracht moest worden.

Zijn vader was hier heel handig in. Die nam een slok benzine en sproeide hem vervolgens met behulp van een rietje in de kop van de motor. Je kon ook rijden met dit apparaat. Hij heeft nog als trekker gediend voor een carnavalswagen die de vorm had van een bus. De bus was een protest tegen het feit dat er een slechte busverbinding was voor de bewoners van de Bosscherweg.

Aan de zijkant van de boerderij had je bij de rechtse grote poort een tredmolen. Hiermee werden bieten gestukkerd. Het was een groot wiel dat voortgedreven werd door een paard of os. Als het dier stil hield werd er een stuk van een biet in zijn richting geworpen en begon het beest weer te lopen.

Boerenknechten hadden ze ook. Er werd veel gewerkt met mensen van de reclassering (mensen die een veroordeling achter de rug hadden). Dat waren geen gemakkelijke jongens. Die moesten er goed ondergehouden worden. Daar had zijn vader geen moeite mee.

Er waren nog koude winters. Je kon met kar en paard over een dichtgevroren Maas naar Borgharen rijden. In de zomer zorgde een veerbootje voor een geregelde verbinding met Borgharen. Hoogwater zorgde regelmatig voor problemen. Bij de extreem hoge waterstand in 1926 werd de situatie zó precair dat de koeien op de nog droog liggende markt in Maastricht geparkeerd moesten worden.

BRAND

In het najaar van 1950 brandde de boerderij af. Het duurde drie dagen voor men de brand onder controle had. De oorzaak was hooibroei. De temperatuur van hooi kan zo hoog oplopen dat het uit zichzelf begint te branden. Om dit te voorkomen wordt hooi tegenwoordig in plastic verpakt. De temperatuur kan dan evengoed oplopen maar als er geen zuurstof bijkomt kan het niet meer uit zichzelf beginnen te branden.

Deze tegenvaller had ook zijn positieve kant. De boerderij werd heropgebouwd en gemoderniseerd. De gloeikop had zijn langste tijd gehad. De tractor deed zijn intree.

GRENSMAASPLAN.

De boerderij die tot voor kort nog goed draaide dreigt haar functie te verliezen nu grote delen van haar landerijen ten behoeve van de grindindustrie en het Grensmaasplan afgegraven zullen worden. De laatste boer van de Bergmanshoeve, Alphons Bergmans, heeft zijn koeien al de deur uit gedaan. Hij houdt zich voorlopig met hooi bezig en straks met beheerswerken van de gronden van het Grensmaasplan.

16. DE LAATSTE WINKEL IN BOSCHPOORT

Met de opkomst van de grootwinkelbedrijven kregen de particuliere winkels het moeilijk. Er viel niet meer op te concurreren tegen deze ketens met hun lage prijzen. De ene na de andere winkel sloot zijn deuren. Je komt amper nog een particuliere winkel tegen die de moderniseringsgolf vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw overleefd heeft. Het 'winkeltje' aan de Voedingskanaalweg heeft het naar verhouding nog lang vol gehouden. Uiteindelijk viel op 29 maart 2008 de hakbijl.

De laatste winkel in de Boschpoort ging dicht, maar helemaal in de kou kwamen de bewoners niet te staan want er kwam als vervanging een nieuwe supermarkt.

VROEGER VEEL WINKELS.

In het gebied van het Bosscherveld/Boschpoort waren er vroeger heel wat winkels. De grootste concentratie bevond zich aan de Bosscherweg. O.a. een smid, een bakker, een slager, een levensmiddelenwinkel, een zaadhandel en diverse cafés. Hier kon je zowat voor alles terecht. In de wijk had je verder groentehandelaars en natuurlijk nog enkele cafés. In verhouding tot het aantal inwoners waren er veel middenstanders. Zelfs al vóór de bouw van het Boostencomplex. Toen dit complex met zijn 130 woningen erbij kwam (1936) werd het een stuk drukker in de Boschpoort. Met de sluiting van 't Winkeltje' kwam er een einde aan 77 jaar kruideniersgeschiedenis in dit pand.

LENA GEELLEN-VEUGEN BEGINT EEN WINKEL

Fiena D'Elfant-Geelen (85j.) heeft het allemaal van nabij meegemaakt. 42 jaar heeft ze in de winkel gewerkt. Ze is nog volop met die tijd bezig en moest ze nog goed kunnen schrijven, zou er een boek over kunnen vol krijgen, verzucht ze. Haar moeder Lena Geelen-Veugen startte de zaak aan de Voedingskanaalweg in 1931. Haar naam was ook later nog zo'n begrip dat mensen zelfs nadat de winkel 2x van eigenaar verwisseld was het nog steeds over "bij Lena" hadden als ze de winkel bedoelden. Zo gek veel huizen waren er in 1931 nog niet vertelt Fiena. Je had de Hollandse Hoek, een straat uit omstreeks 1825 die vóór het voetbalveld lag. Hier woonden destijds de polderjongens die aan de Zuid-Willemsvaart werkten. Verder had je wat huizen aan de oude Smeermaeserweg, de Bosscherweg (in de volksmond "d'n Diek" genoemd) en aan de andere kant van het kanaal, maar dan had je het ook gehad. Toch viel er van de winkel goed rond te komen. In het begin bestond de winkel uit 1 kamer aan de straatkant. Als je de gang inliep kwam je via een deur links in de winkel. Behalve melk kon je in de winkel alles kopen wat je aan voeding en eenvoudige gebruiksvoorwerpen dagelijks nodig had. Voor melk had je toen nog de dagelijks aan huis komende melkboer met zijn verse melk. De aanvoer van de winkelgoederen gebeurde via grossiers die je niet zo ver uit de buurt had. Fiena, die direct na de lagere school in de winkel mee ging helpen, moest dagelijks met de fiets naar de grossier in de Batterijstraat. Ook moest ze regelmatig naar de ijsfabriek aan het Lakenweversplein om ijsblokken te halen. Bederfgevoelige waren werden in een ijskast gestopt waarvan de koeling gebeurde door stukken ijs. In het begin was de winkel alle dagen van de week van half 7 's morgens tot 6 uur 's avonds open. De meeste mensen wisten dat ze na 6 uur ook nog wel terecht konden. Het was geen uitzondering als er om 11 uur nog mensen aanbelden.

Zondagmiddag was de winkel gesloten. Het was een hele opluchting toen de winkel als gevolg van de winkelsluitingswet 's zondags en later ook nog een halve dag in de week dicht moest. Hadden ze ook eens wat tijd voor zichzelf. Des te verbaasder was Fiena bij de opkomst van de winkelzondagen. Een maatregel waar ze toen zo blij mee waren, werd nu weer ongedaan gemaakt.

NIEUWE EIGENAARS

In 1964 vond moeder Lena het welletjes, Fiena kon de winkel over nemen. Haar man Willy D'Elfant gaf zijn baan als meesternagelmaker bij de Maastrichtse Spijker en Draadnagelfabriek v/h Thomas Regout op en samen gingen ze ervoor. De eerste verbouwing gebeurde al in 1966, op de dag van het huwelijk van Koningin Beatrix (10 maart). De winkel was gesloten omdat het een feestdag was. De gang werd erbij getrokken. In één dag was de klus geklaard. Toen de mensen 11 maart naar de winkel kwamen, ontdekten ze dat deze een stuk groter geworden was.

Omstreeks 1972 was de volgende verbouwing. De achterkamer werd erbij getrokken.

Lena en Fiena ruilden van woning. Fiena kwam boven de winkel te wonen en Lena betrok de flat van Fiena.

In 1979 moest Fiena als gevolg van complicaties van een galoperatie de winkel verkopen. De nieuwe eigenaar Bèr Moers was een goede bekende in de wijk. Deze kon zijn winkelwagen nu verruilen voor een vaste stek.

Bèr heeft de kar tot 1994 getrokken waarna hij het stokje overgaf aan de familie Logjes. Die heeft er op 29 maart 2008 het licht uit gedaan.

Foto Fiena D'Elfant-Geelen

Foto uit ±1939.

Links de brug over het Voedingskanaal en rechts de rij woningen aan de Voedingskanaalweg waar op nr. 10 de winkel van Lena en Fiena gevestigd was.

De foto is genomen op het moment dat iedereen stond te kijken naar een zeppelin die over kwam. Lena (l) en Fiena (r) zijn goed te herkennen aan de witte schorten die ze droegen. Op de plaats van het rijtje huizen rechts stond vroeger de boerderij van de overgrootouders van Fiena. Nadat deze door brand verwoest was zijn er een zestal woningen voor in de plaats gekomen. Het grote gebouw achter de huizen is de "Vellerij" van huidenverkoper Devries van het Art Nouveaupand aan de Bosscherweg. Vlak vóór de "Vellerij" had je "t Kuilke", een doorgang naar de Bosscherweg. Het hoogste gebouw aan de linkerkant is de boerderij van Willems en ervoor het pand van Wilders.

18. VOETBALCLUB B.F.C.

Als gevolg van een vanuit Engeland overgewaaid voetbalmicroop ontstonden er eind negentiende eeuw overal in West Europa voetbalclubs. De oudste club van het land is de Haarlemse Football Club uit 1879. In Maastricht begon de clubvoetbal historie met de Maastrichtse Voetbal Club (later MVV) in 1902. Het Bosscherveld was in 1937 aan de beurt. Na het gereedkomen in 1936 van het Boostencomplex met haar 130 woningen was er sprake van een kleine bevolkingsexplosie in de wijk. Een jaar later werd er al gevoetbald.

Uitgaande van een foto uit ±1937 in "60 Jaar voetbal in Bosserveld" geschreven door W.H. van Gelooven waarop het tweede elftal staat afgebeeld, kunnen we ervan uit gaan dat er toen al minimaal twee voetbalteams actief waren.

Foto: B.F.C.

Het tweede voetbalteam uit ±1937

Fiena D'Elfant-Geelen (86), wiens vader bij de voetbalvereniging betrokken was, herinnert zich nog goed dat ze als jong meisje op zondagmiddagen thee naar het voetbalveld aan de andere kant van het spoor moest brengen. Het terrein lag vóór de Verffabriek Ten Horn en de Vermicellifabriek Pagnier.

Oorlog

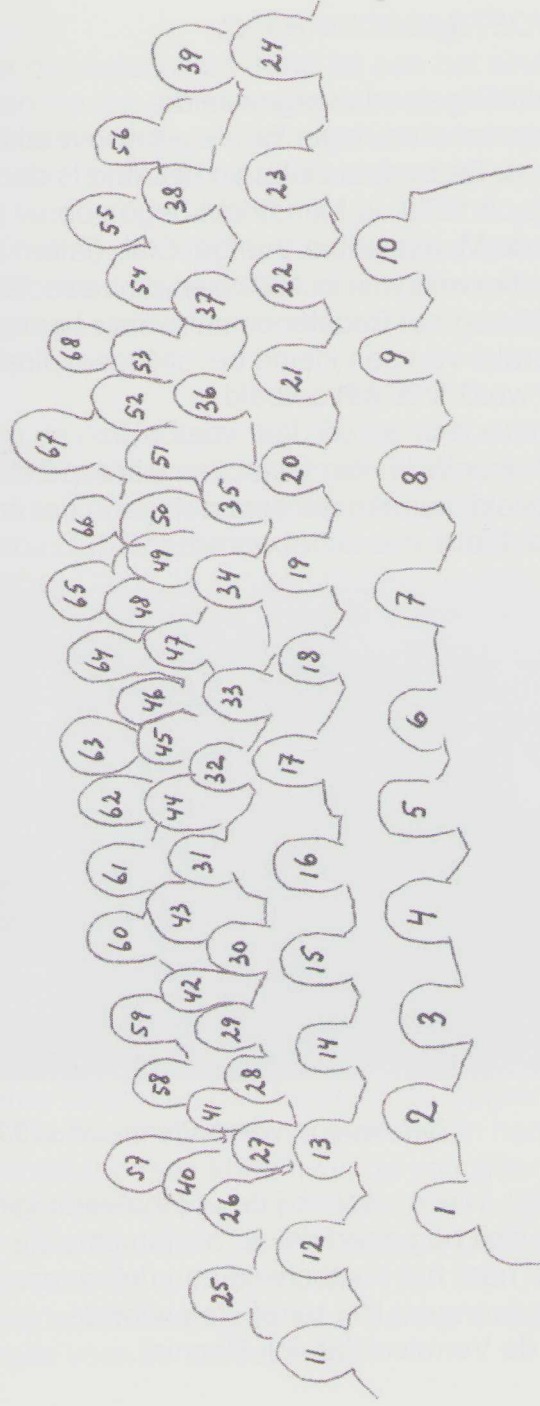
Over de periode van 1938 tot aan het einde van de W.O. II tasten we ten aanzien van deze voetbalclub in het duister. Tijdens de oorlogsjaren was het niet simpel een voetbalclub op de been te houden. Als je als voetbalvereniging al lid geworden was van een door de Duitse bezetters opgerichte voetbalbond, was het nog moeilijk om aan spullen te komen. Daarnaast kan de Arbeitseinsatz, waardoor jonge mannen vaak in Duitsland tewerk gesteld werden, ook een rol gespeeld hebben.

R.K.B.F.C.

Toen de oorlog eenmaal voorbij was raakte het voetbalgebeuren in het Bosscherveld in een stroomversnelling. Al op 1 mei 1945 werd er door een zevental enthousiastelingen een nieuwe voetbalclub opgericht: de 'Rooms Katholieke Bosscherveldse Football Club'. 'Rooms Katholiek' omdat de kerk evenals bij andere verenigingen in het Bosscherveld nauw betrokken was bij de voetbalclub. Kapelaan G. Spronck, die de concentratiekampen van Buchenwald en Dachau overleefd had en nog maar pas thuis was, werd de aalmoezenier van de club. Engelse termen zoals Football werden toentertijd nog graag gebruikt in namen van voetbalclubs. Zo had je in Maastricht bijvoorbeeld de "Cabergse Boys" of de "Maastrichtse Boys".

De kleuren van de R.K.B.F.C. waren groen - wit. Direct na de oorlog was het nog steeds moeilijk om aan voetbalspullen te komen. De mensen hadden het niet breed en alles was op de bon. Gelukkig waren er sponsors. De Voormalige Maastrichtse Broodfabriek, de vlakbij gelegen Maastrichtse Zakkenfabriek (Bates Cepro) en de Maastrichtse Spijker- en Draadnagelfabriek v/h Thomas Regout & Co steken een handje toe. Zes paar extra voetbalschoenen komen via de voorzitter, die de bonnen hiervoor persoonlijk in Den Haag gaat ophalen. De leden van het bestuur betalen uit eigen zak de voetbal. Kosten H.fl. 100.-, hetgeen destijds een hoop geld was. Bakker J. Bastiaens zorgde voor een tweede bal.

1. Toine Hermans, 2. Lambert Wijnands, 3. --, 4. --, 5. Lemaire, 6. Pieters, 7. --, 8. Pie Coolen, 9. Harrie Pieters, 10. H. Hendrikkx, 11. Lambert Verjans, 12.--, 13.--, 14. Veugen, 15. Bèr Smeets, 16. zoon Smeets, 17. Sjang Smeets, 18. dochter Smeets, 19. Pater Zoutberg, 20. Engelbert, 21. -, 22. Willem Engelbert, 23. Verjans, broer van 11, 24. Moeder Verjans, 25 t/m 35. --, 36. Fien Veugen, echtgen.v.Lambert Wijnands, 37 t/m 44. --, 45. Mw.Jumpertz, 46 t/m 53. --, 54. Pater Hermans, 55. Koster Hermans, 56 t/m 59. --, 60. Mw. Cramer, 61. Mw. Kruse, 62. Mw. Engelbert, 63.--, 64. Mw. Pieters, echtgen. v. nr. 6, 65.--, 66. --, 67. Pastoor Moorman, 68. --.

Het spel kon beginnen. Er waren 74 leden, goed voor 3 elftallen. De leden moesten wel van rooms-katholieke huize zijn en afkomstig uit Bosscherveld. Het eerste elftal werd ingedeeld in de 1^e klasse en het tweede en derde in de 3^e klasse van de Limburgse Voetbalbond.

Na de opening van het voetbalveld op een weiland van Boer Wilders (tussen Maas en Voedingskanaal) op 17 augustus 1945 was er een grote fancyfair. De opbrengst ging niet naar de voetbalvereniging, maar naar het priesterfonds van het bisdom. Waarmee nog maar eens aangetoond dat kerk en vereniging eng met elkaar verbonden waren en dat de kerk vóór ging.

Foto: Fiena D'Elfant-Geelen

Het bestuur van de R.K.B.F.C. in 1945.

Van l. naar r., onder: Pie Smeets, Pastoor Moorman, Jaak Frijns, Kapelaan G. Spronck, Sjeng Geelen. Boven: Giel Hermans, Sjeng Bastiaens, Jeu Hermans, Nic Heygele, N. Beckers, Toine Veugen.

HET VERENIGINGSLEVEN VAN DE BOSCHPOORT VERVOLG VAN VOETBALCLUB B.F.C.

HET SPEL KAN BEGINNEN

Men had een voetbalveld, 3 elftallen, een enthousiast bestuur, kortom alle ingrediënten om te kunnen voetballen waren aanwezig. Daarmee werd dan ook meteen gestart. Eerst nog wat vingeroefeningen door deelname aan enige toernooien en een serie wedstrijden, maar dan kon het echte werk, de competitie, beginnen.

Foto: F. D'Elfant-Geelen

De opening van het nieuwe voetbalveld op 17 augustus 1945 lokte heel wat publiek. Het eerste elftal is achter de (groenwitte) vlag samen met enige bestuursleden op weg naar het voetbalveld. Op de achtergrond zijn nog net de schoorstenen van de Steenfabriek Belvédère zichtbaar.

In het begin werd er gevoetbald met clubs uit de omgeving. Die waren er genoeg. Ieder zichzelf respecterend dorp of stadsdeel had wel haar voetbalclub. De dichtstbijzijnde club was de V.N.B uit Borgharen. Hier werd men uitgenodigd voor een

huldigingwedstrijd op 18 augustus 1946. Met de toen nog bestaande veerdienst tussen Borgharen en het Bosscherveld werden spelers en begeleiders de Maas overgezet. De actieradius van de club werd steeds groter. Op een gegeven moment trokken ze zelfs de grens over. Bijvoorbeeld in 1954. Nadat het 1° en 2° elftal kampioen (1° klasse A afd. Limburg) waren geworden voelden ze zich sterk genoeg om deel te nemen aan een toernooi in de buurt van Keulen. Beladen met trofeeën keerden de spelers huiswaarts.

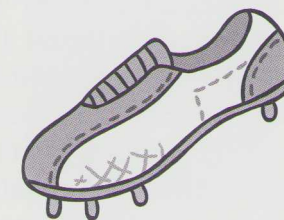
Foto: F. D'Elfant-Geelen

Het eerste elftal in 1945. Een zonnige dag, de spelers waren in een goede stemming en zagen de toekomst met vertrouwen tegemoet. De man met de bal in zijn hand was A. Kersten, de eerste trainer.

Bovenste rij v. l. naar r.: 1. Jeu Hermans, 2. A. Kersten. 9. Borgions, 11. Jef Heygele, 13. Veugen, 14. Sjeng Bastiaens, 15. Jaak Frijns, 16. Sjeng Geelen.

GEEN VETPOT.

Aanvankelijk was het armoe troef bij de R.K.B.F.C. Tijdens de naoorlogse jaren was het niet eenvoudig een voetbalvereniging overeind te houden. Voetbalschoenen waren moeilijk te krijgen en als je ze al vond peperduur. De contributie bedroeg 15 cent per week. Als je nagaat dat een beetje voetbal al 100 gulden kostte is duidelijk dat je ondanks een ledenbestand van 74 man behoorlijk moest sparen om aan goede materialen te komen. Later kwamen er wat inkomsten bij via de voetbaltoto en werd er al eens een fancy-fair georganiseerd waarvan de opbrengst nu wel ten bate van de vereniging aangewend kon worden.

Er verschenen reclameborden langst het veld en ook door middel van het ophalen van oud-papier kwam er geld binnen. Een geluidsinstallatie voor muziek en reclameboodschappen en sponsorgelden – De Sphinx en de Bananenboxer werden sponsor – brachten ook geld in het laatje. Echt voldoende geld was er nooit, maar het lukte wel de club steeds overeind te houden. Wie de beginjaren van de club had meegemaakt was wel wat gewend. Zo sober en karig als toen is het nooit meer geworden.

Ledenaanwas

De voetbalclub mocht zich zowel wat het ledenbestand als het aantal supporters betreft steeds verheugen op een ruime belangstelling. Natuurlijk waren er naast de ups ook de downs, maar over de hele lijn genomen was er een steeds stijgend ledenbestand. Startend in 1945 met 74 man werd in de jaren zeventig de kaap van 100 bereikt om 5 jaar later al aan de 150 leden te zitten. De regelmatige uitbreidingen in de wijk speelden hierbij ook een rol. Tussen 1967 en 1975 kwamen er bijvoorbeeld enige honderden woningen bij. De kerk stak ook een handje toe. Middels een bisschoppelijke brief werd bekend gemaakt dat er vanaf 1965 ook niet-katholieken lid mochten worden van een katholieke

sportvereniging. En katholiek bleef de R.K.B.F.C. lang, getuige het feit dat er tot 1995 steeds een parochiegeestelijke geestelijk adviseur was.

Meisjes verschenen er vanaf 1982 ten tonele. Er kwam toen een meisjesteam.

Accommodatie

De eerste twee jaar was de club al tevreden met een voetbalveld. Vanaf 1947 kwamen er kleedlokalen. Vanaf 1969 was het officiële clublokaal gevestigd in het café van S. Meyers aan de Bosscherweg.

In 1973 werd er een nieuwe verlichting rond het veld geïnstalleerd: 8 masten met halogeenlampen maakten het mogelijk ook bij duisternis te voetballen.

In 1988 kwam er een nieuwe kantine en het jaar erop werd een vernieuwd sportcomplex feestelijk geopend. Drie jaar later moesten door de toeloop van leden de kleedlokalen uitgebreid worden. Er waren nu 9 voetbalteams.

Door de nabijheid van de Maas liep de zaak ook al eens onder water. Dat gebeurde in 1993 en 1995.

Clublied

De heer Ch. Delnooz, destijds dirigent van het kerkelijk zangkoor en onderwijzer aan de St. Alphonsusschool zorgde voor een clublied:

*"B.F.C., B.F.C., zoe klink 't veur en nao,
kom jongens, noe gereit en goeit uch in de streit
Oongeslage blieve veer, dat steit veur us wel vas,
Opzij goon doen veer neet.*

*En es iemend soms meint, tot heer us kin versloon,
Tot heer wêt, 't zal neet goon. Tot heer mér opkump,
B.F.C. veuraon. Kampioen steit in us vaon.
In fiere streit op 't voetbalveld, buk eederein veur us Geweld,
Gein club die us zal kinnen sloon,
En B.F.C. zal noets tenoonder goon. BFC*

19. FANFARE SINT HUBERTUS

Fanfaren zijn muziekgezelschappen die hoofdzakelijk koperen blaasinstrumenten en slagwerk hanteren. Ook saxofoons worden wel eens gebruikt. Kenmerkend voor een fanfare is de bugel, een soort trompet, maar iets anders van vorm en een minder schelle en harde klank. Ze concentreerden zich vooral rond kerken en dienden meestal ter opkluisering van kerkelijke feesten.

DE FANFARE "MET DE ZWARTE KNEËN"

Het Bosscherveld behoorde kerkelijk gezien tot 1919 bij de parochie van Caberg. Meteen na de 1^e Wereld Oorlog was de wijk vrij druk bevolkt met o.a. achtergebleven Belgische vluchtelingen en door woningnood uitgeweken Maastrichtenaren. Genoeg volk voor een eigen parochie, oordeelde het bisdom. De Sint Hubertusparochie werd geboren. Bij een parochie hoort een fanfare werd wel gezegd en in juni 1922, drie jaar na het ontstaan van de parochie was de Fanfare Sint Hubertus een feit.

De mannen van het eerste uur waren de heren Schobben, Englebert, Wilders en De Waal (eerste voorzitter). De motor achter de oprichting was echter de heer Schobben. Hij zorgde voor financiering en ledenaanwas. Hij werkte in een overslagbedrijf waar o.a. kolen van wagons in schepen overgeladen werden. Wie hier aangeworven wilde worden was vrijwel zeker van een arbeidsplaats als hij lid wilde worden van de fanfare. Als de fanfare door de stad marcheerde werd ze door de Maastrichtenaren wel eens gekscherend "De Fanfare vaan de Zwarte kneë" genoemd. De heer Schobben baatte op de Oude Smeermaeserweg (thans Past. Moormanstraat) een café uit hetgeen de opbouw en de instandhouding van de fanfare zeker ten goede is gekomen.

Foto J. v.d. Heuvel

1922. De oudste foto van de Fanfare Sint Hubertus. Uniformen waren er toen nog niet, iedereen had gewoon zijn zondagse pak aan. Koperwerk alom en enkele slaginstrumenten. Ook de bugel was natuurlijk vertegenwoordigd. De tweede man van links in de eerste rij, heeft er een. Een eigen vaandel was er nog niet. Vermoedelijk werd er elders een vaandel geleend. Te zien aan de stadsengel en de vijfpuntige ster kwam dit wel uit Maastricht.

De fanfare kon zich verheugen in een ruime belangstelling. Hele families - vooral die van de oprichters - werden lid. Bij de huidige fanfare zijn nog steeds veel nazaten van de mannen van het eerste uur. Toen in 1925 de nieuwe kerk werd ingewijd, zette de fanfare natuurlijk haar beste beentje voor. Vanaf dat jaar beschikte ze over een prachtige repetitieruimte onder de kerk. Bij alle religieuze feesten zoals de Sint Hubertusviering, communiefeesten, processies enz. gaf ze acte de présence. Tijdens de oorlogsjaren ging het er wat rustiger aan toe. Om te kunnen musiceren moest je lid worden van een door de bezetters opgerichte organisatie en daar voelde men niets voor.

KAMPIOENSWIMPEL

Na de oorlog kwam er weer vaart in. De fanfare groeide en bloeide, ging meedoen aan competities en gooide hoge ogen. Tijdens een kampioensconcours in Echt veroverde ze in 1969 als eerste Maastrichts muziekkorps de kampioenswimpel van de

Bond van Limburgse Muziekgezelschappen. De fanfare telde toen buiten het bestuur en de steunleden 42 muzikanten en 16 leden van het tamboerkorps. 16 Jeugdige leden volgden op kosten van de fanfare muziekonderwijs aan de Stedelijke Muziekschool. In 1974 deed het inmiddels 130 leden tellende muziekkorps mee aan het Wereld Muziek Concours in Kerkrade.

WILLY SCHOBLEN

Eén van de nazaten van de oprichters Willy Schobben (93) is zijn carrière op zesjarige leeftijd begonnen bij de Fanfare Sint Hubertus. Aanvankelijk als fluitspeler, maar eenmaal de trompet ontdekt, werd dit zijn grote passie en ontwikkelde hij zich tot een ster van wereldformaat.

Foto J. v.d Heuvel

Vorig jaar ontviel de fanfare haar tot dat moment oudste maar ook nog het langst lid zijnde medelid de heer W. Houben. Hij werd 93 jaar en was 75 jaar lid van de fanfare. Van deze 75 jaar was hij 35 jaar vaandeldrager. Op deze foto van de begrafenis van bestuurslid Bergers in 1956 draagt hij het vaandel. De stoet loopt door de Voedingskanaalweg. Vooraan links de "Vellerij" van Devries en achteraan de huizen waarin in één ervan de winkel van Lena (later Fieta).

DE FANFARE IN HET BEGIN VAN DE 21^E EEUW

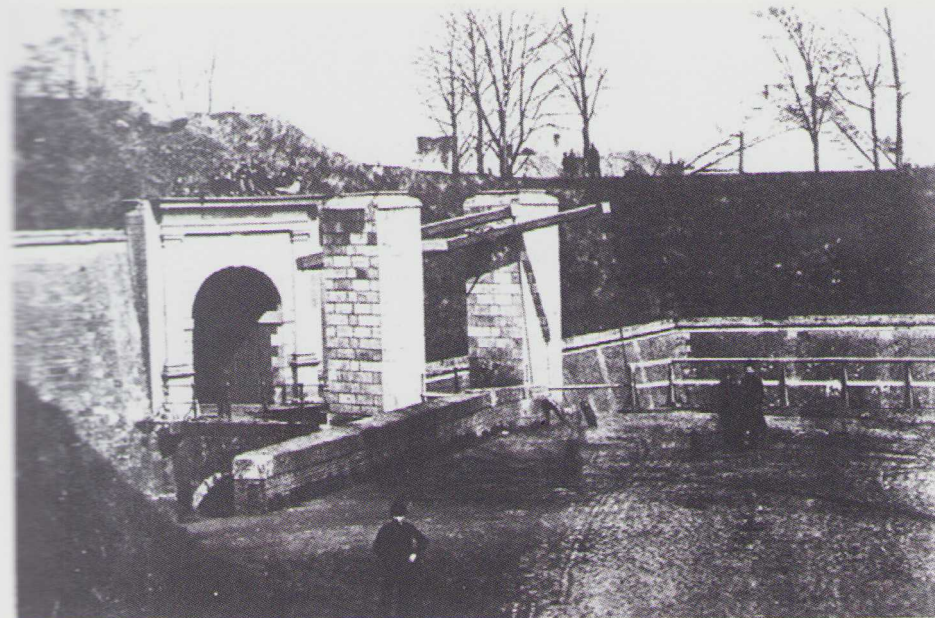
De Fanfare Sint Hubertus heeft met haar dikke honderd leden nog steeds niet over belangstelling te klagen. Er komt regelmatig nieuw bloed in de vereniging. Aan competities doet ze niet meer mee. Het accent ligt nu meer op het samen op een ontspannen wijze

musiceren. Geen drang meer om andere muziekgezelschappen te overtroeven, maar kijken hoe je met een groep muzikanten op een prettige en relaxte wijze muziek kunt maken.

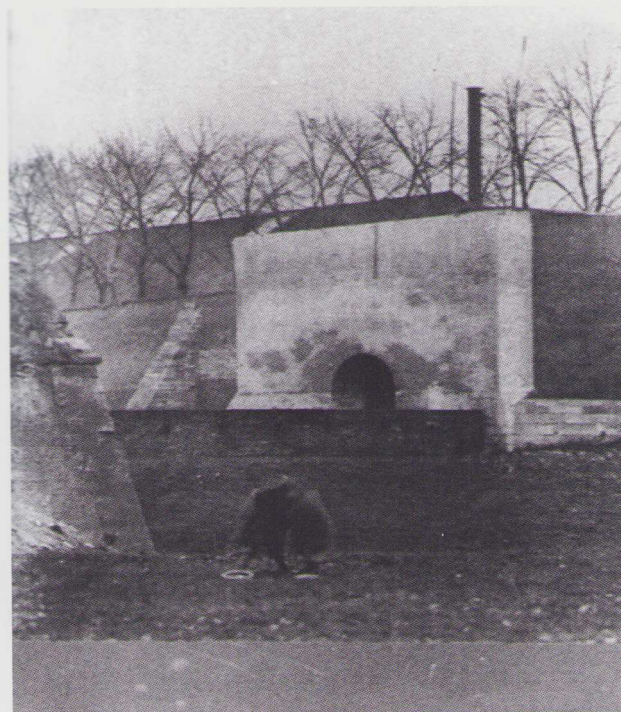
Na bijna 75 jaar onder de Sint Hubertuskerk gerepeteerd te hebben, heeft de fanfare toen daar het licht uitging, bij gebrek aan een bruikbaar alternatief Bosscherveld moeten verlaten. Intussen zal ze niet minder als in andere jaren in het straatbeeld te zien zijn, want ze zal met haar muziek de gebruikelijke jaarlijkse festiviteiten zéker blijven opvrolijken.

De voormalige repetitieruimte van fanfare Sint Hubertus was de zaal onder de Sint Hubertuskerk.

Boschpoort ± 1758

*Boschpoort
± 1865*

Boschpoort goederenstation

1927

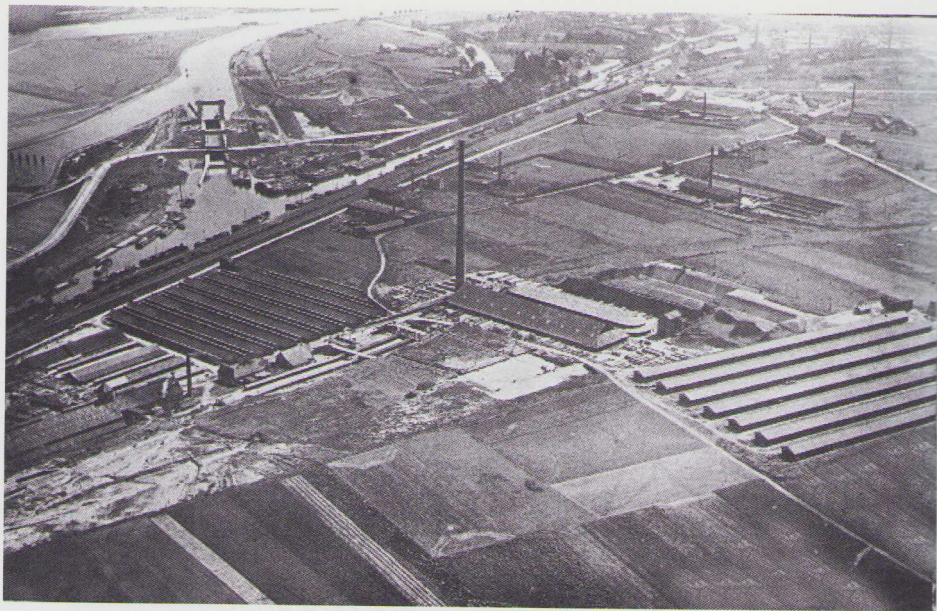
*Omgeving Bassin, de Sphinxfabrieken en station Boschpoort;
de vele schoorstenen spreken voor zich.*

Gezicht op het fabriekscomplex vanuit het zuiden circa 1925.

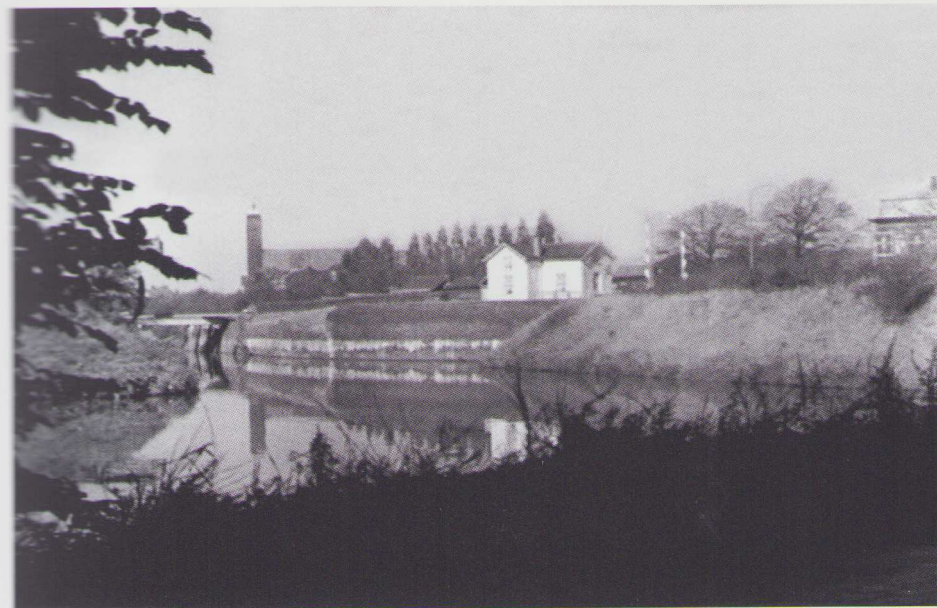
Afbraak fabriek

Boschpoort luchtfoto ± 1920

Boschpoort luchtfoto

Boschpoort 1966 met seinwachterhuis

Afbraak seinwachterhuis

Hollandse Hoek vóór de afbraak

Hollandse hoek met afbraak

1970 Afbraak oude huizen Pastoor Moormanstraat

*Dit boekje wordt u aangeboden door Stichting Leefbaarheid
Boschpoort Bosscherveld, ter gelegenheid van de welkomstdag
voor de nieuwe bewoners.*

*De teksten in dit boekje zijn geschreven door dhr. Jan Driessen,
die met veel enthousiasme op zoek is gegaan naar de
geschiedenis van Boschpoort / Bosscherveld.*

*De redactie van buurtblad De Blikopener dankt dhr. Driessen
hier heel hartelijk voor.*

*De Redactie van De Blikopener dankt iedereen die foto's ter
beschikking heeft gesteld en op welke manier dan ook heeft
meegewerkt aan de totstandkoming van dit boekje over de
geschiedenis van Boschpoort / Bosscherveld.*

4 juli 2009.